

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXVI

1939

ŠTEVILKA 5-6

FINANCE NAŠIH SAMOUPRAV

Vprašanje davčne obremenitve pri naših samoupravah je za slovensko gospodarstvo vedno bolj aktualno in tudi naša javnost posveča temu vprašanju vedno več pozornosti. Tako sem v letošnji št. 1—2 poročal o gospodarstvu slovenskih občin, sedaj pa so na razpolago tudi podatki za vso državo za leto 1937./38., iz katerih posnemam naslednje ugotovitve (glej »Pregledi izvršenih rashoda i ostvarenih prihoda po samoupravnim budžetima u budžetskoj 1937./38. godini«, Beograd, Ministrstvo financija, Budžetski oddelek. To je že 12. tozadevna publikacija ministrstva financ, prva je izšla za 1926.):

Vaške občine

Dejanski dohodki vaških občin skupno z dohodki raznih občinskih skladov so se zmanjšali od 642'6 milij. din v letu 1936./37. na 624'5 milij. dinarjev v letu 1937./38. Statistika za 1936/37 se nanaša na 3809 občin, za 1937/38 za na 3817. Pregled dohodkov kaže, da so ostali v glavnem neizpremenjeni, le dohodki od doklad so se znižali od 279'8 na 238'8 milij. dinarjev. To znižanje davčnih bremen podeželskih občin je pripisovati dejstvu, da se je z letom 1937./38. breme za vzdrževanje ljudskih šol preneslo od vaških občin na banovine. Zaradi tega je tudi odstotek donosa doklad v primeri z vsemi dohodki podeželskih občin padel od 43'5 na 38'2%.

Med večjimi izpremembami nam je nadalje še omeniti, da se je povečala subvencija države občinam od 0'9 na 5'8 milij. din in sicer predvsem v zetski banovini od 0'08 na 4'45 milij. din. Subvencije banovin občinam so narasle od 1'7 na 2'97 milij. din in sicer v naši banovini od 0'9 na 1'2 milij. din. Dohodki posojil padajo: znašali so 1936/37 v vsej državi 12'1, 1937/38 pa samo še 7'6 milij. din.

Iz vseh pregledov je razvidno, da so občinski dohodki padli za 2'8% v vsej državi, v naši banovini pa za 9'3%.

Skupno so znašale doklade v podeželskih občinah v vsej državi 68% leta 1936./37., leta 1937./38. pa 57%. V naši banovini je povprečni odstotek doklad padel od 80 na 67%, kar je nad državnim povprečjem.

V naši banovini so se dohodki občin zmanjšali od 83'5 na 75'766 milij. din, ker se je zlasti znižala doklada na državne neposredne davke.

Posledica že omenjenega prenosa stroškov za vzdrževanje ljudskih šol so razvidne med izdatki tako, da so v vsej državi osebni izdatki za ljudsko prosveto zmanjšani od 4'0 na 1'8, v naši banovini od 0'16 na 0'08

milij. din. Se bolj pa so se zmanjšali materialni izdatki za šolstvo in sicer v vsej državi od 79'9 na 21'45 milij. din, v naši banovini od 17'7 na 9'16 milij. din.

Skupni izdatki občin so se zmanjšali v vsej državi od 630'5 na 605'9 milij. din, od tega v naši banovini od 80'12 na 71'36 milij. din, v odstotkih znaša zmanjšanje za vso državo 3'9, za našo banovino 10'9%. Število občin, ki so vsebovane v statistiki, je znašalo l. 1936./37. 398, v letu 1937./38. pa 402.

Mestne občine

Tudi pregled dohodkov mestnih občin v letu 1937./38. kaže, da so se v primeri z letom 1936./37. dohodki zmanjšali od 1423'1 na 1385'8 milij. din, od tega v mestu Ljubljani od 140'9 na 112'96 milij. din, v treh ostalih mestih (Maribor, Celje in Ptuj) od 74'1 na 72'3 milij. din. Zmanjšanje znaša v vsej državi 2'6%, v Ljubljani 19'8%, v ostalih treh slovenskih mestih 2'4%.

Tudi pri mestnih občinah opažamo, da padajo dohodki od posojil: še leta 1936./37. so znašali v vsej državi 107'34 milij. din, l. 1937./38. pa samo še 33'2 milij. din, v glavnem radi tega, ker je Beograd najel leta 1936./37. 71'8 milij. din posojil, 1937./38. pa samo 14'4 milij. din.

Povprečne doklade naših mestnih občin so v vsej državi ostale nezpremenjene: 40%, v Ljubljani tudi, le v ostalih treh slovenskih mestih se je povprečni odstotek doklad povečal od 58 na 62%.

Izdatki mestnih občin so se zmanjšali v vsej državi od 1355'3 na 1340'1 milij. din, torej za 1'1%. Izdatki Ljubljanec so se zmanjšali od 138'2 na 113'67 milij. din ali za 17%, ostalih treh slovenskih mest pa od 72'8 na 72'0 milij. din ali za 1'1%.

Zanimivo je pri tem, da so osebni izdatki v Ljubljani narasli od 17'95 na 21'35 milij. din, dočim so se materialni izdatki zmanjšali od 102'7 na 92'3 milij. din, predvsem v podjetjih od 53'16 na 43'4 milij. din, kar je pa pripisovati dejstvu, da je odpadel mestni vodovod z materialnimi izdatki 16'85 milij. din v letu 1936./37.

Cestni odbori

Dohodki cestnih odborov v naši banovini so narasli od 12'14 na 31'4 milij. din, izdatki pa od 11'9 na 30'1 milij. din. To je nastopilo radi povečanja delokroga cestnih odborov, ki so dobili večjo samoupravo in s tem zopet večji del svojih prejšnjih nalog.

Glavni vir dohodkov je dala banovina, ki je povečala svoje dotacije od 0'7 na 17'1 milij. din, dočim so plačane doklade narasle od 9'86 na 11'56 milij. din, povprečna stopnja doklade pa od 13 na 14%. Najvišje so doklade (20%) v okrajih: Kamnik, Litija, Logatec, Novo mesto, Črnomelj in Smarje pri Jelšah, dočim sta najnižji dokladi (8%) v okrajih Dolnja Lendava in Murska Sobota.

Povečanje dohodkov so porabili cestni odbori za povečanje materialnih izdatkov za gradbeno službo, ki so narasli od 7'66 na 27'55 milij. din. Vsi osebni izdatki cestnih odborov so narasli od 0'98 na 1'2 milij. din. Dočim so osebni izdatki še leta 1936./37. tvorili 7'6% vseh izdatkov, so padli leta 1937./38 na 3'8%.

Banovinske finance

Banovinski dohodki so narasli od 1936./37. na 1937./38. od 698'65 na 942'45 milij. din in sicer v glavnem radi uvedbe šolske doklade, ki je dala 60'7 milij. din in pa radi dejstva, da sta lani dve banovini dobili pri državnih denarnih zavodih 43'5 milij. din posojil (drinska 33, primorska 10'5 milij. din).

Dohodki naše banovine so se povečali od 138'9 na 166'2 milij. din. Šolska doklada je dala 17'76 milij. din, dočim je donos splošne doklade padel od 47'7 na 37'6, donos zdravstvene doklade pa narastel od 2'8 na 3'4 milij. din. Tudi donos banovinskih skladov je narastel od 11'9 na 13.56 milij. din, trošarin pa od 25'25 na 36'7 milij. din.

Skupni izdatki vseh banovin so narasli od 645.47 na 881'04 milij. din, od tega zlasti materialni izdatki od 487'7 na 672'9 milij. din.

Vsi izdatki naše banovine so narasli od 131'95 na 162'6 milij. din ali za 23'20%, dočim znaša povprečno povišanje za vso državo 36'50%.

Razčlenitev banovinskih izdatkov kaže, da so se zvišali osebni izdatki od 157'66 na 208'16 milij. din, materialni pa od 487'8 na 672'9 milij. din. V naši banovini so se zvišali osebni izdatki od 25'9 na 35'9 milij. din. Osebni izdatki za ljudsko prosveto so se v vsej državi zvišali od 3'77 na 36'5 milij. din, od tega v naši banovini od 0'5 na 8'1 milij. din. Materialni izdatki za ljudsko prosveto so se zvišali v vsej državi od 33'3 na 97'5, v naši banovini 5'7 na 14'5 milij. din.

Nadalje beleži naša banovina znatno povečanje materialnih izdatkov za gradbeno službo in ljudsko zdravje, zmanjšali pa so se izdatki za anuitetsko službo in stare dolgove.

Povprečna banovinska doklada je v vsej državi radi uvedbe šolske doklade narasla od 22 na 350%, v naši banovini od 60 na 860% in ima naša banovina najvišje doklade. Da je naša doklada tako visoka, je pripisovati v nemali meri dejstvu, da je dohodek od skupnih banovinskih trošarin, zlasti pa od skupnega davka na poslovni promet nepravilno razdeljen.

Tako je naša banovina leta 1936./37. dobila od skupnega davka na poslovni promet delež 2'7 milij. din (vse banovine v državi pa 94'4 milij. dinarjev) ali samo 2'80%, leta 1937./38. pa je dobila 2'9 milij. din od skupnega donosa 100 milij. din ali zopet samo 2'90%. Pri tem je vpoštevati važno dejstvo, da se plača pri nas veliko več in da dobimo nazaj vrnjeno komaj desetino onega, kar plačamo. Priznavamo sicer, da se plača na področju mnogo poslovnega davka, ki se lahko prevali na konsumente v drugih banovinah, toda nesorazmerje je le preveč znatno. Pravičnejši ključ bi bil vsaj po prebivalstvu naše banovine v primeri z vso državo.

Drugo nesorazmerje je pri takozvanih skupnih banovinskih trošarinah. Tu dobi naša banovina delež po številu prebivalstva. Leta 1936./37. so dale skupne banovinske trošarine v vsej državi 60'94 milij. din, naša banovina je dobila 5'07 milij. din. Naslednjega leta 1937./38. je narastel donos skupnih banovinskih trošarin na 112'24 milij. din v vsej državi, naša banovina pa je dobila 9'2 milij. din, čeprav je bilo radi višjega življenjskega standarda pri nas plačano znatno več.

To je naravno imelo za posledico v drugih banovinah manjše doklade kot v naši banovini. To nam kaže tudi naslednji pregled vterjanih banovinskih doklad obenem s šolsko doklado, katere dve banovini sploh ne

poznata (vrbaška in primorska) ter prejetih: deleža na skupnem poslovnem davku in skupnih banovinskih trošarinah leta 1937./38. (vse v milij. din):

	donos doklad	doklade v %	skupni davek	skupne trošarine
dravska	58'76	86	2'9	9'2
savska	55'95	50	7'56	22'2
vrbaška	4'74	25	15'9	8'5
primorska	4'1	20	17'7	7'4
drinska	15'86	45	15'0	12'6
zetska	7'0	45	21'8	7'6
donavska	52'04	29	6'1	19'64
moravska	19'4	45	9'0	12'1
vardarska	12'8	60	4'0	12'95
skupno	230'66	35	100'0	112'24

Tudi bi pokazala statistika po banovinskih proračunih, da se nekatere banovine v največji meri financirajo z dohodki od deleža na skupnem davku kakor tudi od banovinskih trošarin.

Obremenitev s samoupravnimi dajatvami

Končno daje finančno ministrstvo tudi vsako leto pregled obremenitve prebivalstva s samoupravnimi dajatvami v vaških in mestnih občinah.

Skupna davčna obremenitev s samoupravnimi davščinami je znašala v vsej državi v milij. dinarjev:

	v milij. din
1925	1.145'6
1926	1.194'7
1927	1.201'7
1928	1.305'2
1929	1.434'2
1930	1.923'6
1931	1.900'6
1932	1.454'0
1933	1.502'24
1934/35	1.563'4
1935/36	1.587'9
1936/37	1.502'0
1937/38	1.606'9

K številka za 1936/37 in 1937/38 je pripomniti, da ne vsebujeta podatkov za donos skupnega davka na poslovni promet in skupnih banovinskih trošarin. Če še to prištejemo, dobimo za 1936/37 obremenitev s samoupravnimi dajatvami z vsoto 1.657'3 milij. din ali na 1 prebivalca 109'22 dinarjev, za leto 1937/38. pa skupno obremenitev s 1.819'15 milij. din ali 118'12 din na 1 prebivalca.

Statistika loči posebej vaške občine od mestnih. Mestne občine pa so razdeljene na Beograd in banovinske sedeže, katerih dajatve so izkazane skupno, in na ostala mesta; torej je Ljubljana izkazana v posebni skupini, dočim tvorijo Maribor, Celje in Ptuj drugo skupino.

Naslednja tabela nam kaže obremenitev na 1 prebivalca v vaških občinah po banovinah in vsej državi:

Banovina	občinske davščine	banovinske davščine	skupno samoupravne davščine	
	1937/38	1937/38	1937/38	1936/37
dravska	53'60	69'73	129'72	127'74
savska	38'43	44'70	83'13	82'86
vrbska	18'54	8'15	26'69	26'93
primorska	23'46	9'18	32'64	36'64
drinska	17'0	13'60	30'60	30'19
zetska	26'55	16'05	42'60	41'61
donavska	62'74	44'69	107'43	102'56
moravska	22'40	15'55	37'95	35'86
vardarska	23'35	15'52	38'87	38'90
skupno vsa država	33'59	28'49	62'59	61'74

Prvo, kar je k tej tabeli pripomniti, da ne vsebuje donosa davka na poslovni promet, kolikor ga dobe banovine in skupnih banovinskih trošarin, ker je težko ločiti donos ter dajatev po vaških in mestnih občinah.

Drugo pa je najvišja obremenitev v Sloveniji. Edino občinske dajatve v Vojvodini so znatnejše, kjer pride na 1 prebivalca 62'74 din občinskih davščin. Če pa upoštevamo cestne odbore, katerih nismo posebej izkazali, dobimo za naše kmetske občine še 6'39 din obremenitve, tako da znaša skupna obremenitev v teh občinah z davščinami 59'99 din ali le malo manj kot v bogati Vojvodini.

Daleč višje so pa naše banovinske davščine, preračunane na 1 prebivalca. Znatnejša je obremenitev po banovinskih davščinah v donavski in savski banovini, kjer pa vključ temu dosega komaj dve tretjini obremenitve prebivalstva v Sloveniji. Izredno nizka je obremenitev prebivalstva v vrbski in primorski banovini, kjer ne dosega niti 10 din na 1 prebivalca v letu 1937/38. To je pripisovati že navedenemu dejstvu, da se ti dve banovini financirata predvsem iz državnih dotacij, katere plačuje vsa država in tudi gospodarstvo naše banovine v veliki meri doprinaša k financiranju teh dveh banovin.

Nadalje prinašamo še tabelo o obremenitvi prebivalstva v mestnih občinah s samoupravnimi dajatvami (na 1 prebivalca pride):

Banovine (brez glavnih mest)	občinske davščine	banovinske davščine	skupno samoupravne davščine	
	1937/38	1937/38	1937/38	1936/37
dravska	398'51	178'78	604'16	552'68
savska	296'75	76'78	373'53	335'39
vrbska	122'02	11'12	133'14	120'97
primorska	135'81	14'31	150'12	146'14
drinska	144'04	27'57	171'61	173'42
zetska	174'12	52'38	226'50	225'72
donavska	191'19	52'80	243'99	220'56
moravska	163'14	35'82	198'96	171'54
vardarska	105'74	28'93	134'67	112'13
Beograd in sedeži banovin	401'90	54'87	458'86	419'63
vsa država	299'52	55'81	357'11	323'99

Tudi iz te tabele je razvidno, da je obremenitev s samoupravnimi davščinami najvišja pri nas v Sloveniji. Slovenska številka je daleč nad

državnim povprečjem, kar se vidi posebno pri banovinskih davščinah. Celotna obremenitev po samoupravnih davščinah upošteva v mestih tudi dajatve za cestne odbore, katerih je prišlo v treh slovenskih mestih (brez Ljubljane) na 1 prebivalca 26'87 din. Lahko rečemo, da je obremenitev s samoupravnimi dajatvami v naših mestih skoro še enkrat višja kot v povprečju za vso državo. Po višini obremenitve pride daleč za našo banovino savska banovina s 373'53, za njo pa donavska banovina s 243'99 dinarji. Posebno vlogo imajo glavna mesta, med katerimi ima Beograd zopet svoj ugodnejši položaj s tem, da ne plačuje banovinskih dajatev in da skrbi zanj v odlični meri osrednja državna oblast, ki mu zida šolska poslopja n. pr. za srednje šole, dočim morajo to drugod delati banovine in občine. Pravilno bi bilo, da se breme gradbe novih šol izvzame iz državnega proračuna, odn. finančnega zakona in naloži beograjski občini, ali pa naj velja enaka pravica za vse in naj država povsod po vsej državi gradi poslopja za srednje šole iz državnih sredstev.

Naj navedem samo nekaj številke glede tega.

Na osnovi pooblastil v finančnih zakonih je smela država najeti za srednje šole v Beogradu:

na osnovi zakona o dvanajstih letih za avgust 1935/marec 1936: 12 milij. din za zidavo dveh gimnazijskih zgradb,

na osnovi finančnega zakona za 1937/38: 1'3 milij. din za dovršitev I. moške realne gimnazije in za nabavo oprave in učil zanj, 1'1 milij. din za zaključna dela na poslojpu I. ženske realne gimnazije in za nabavo opreme in učil zanj,

na osnovi finančnega zakona za 1938/39: 5 milij. din za zidanje in notranjo ureditev nove zgradbe za eno državno moško gimnazijo. Nadalje sme prosvetni minister porabiti znesek 2'31 milij. din, ki je preostal od vsote posojil, s katerimi sta bili postavljeni dve srednješolski zgradbi, za popravilo starih državnih gimnazijskih poslopij v Beogradu in Zemunu.

Skupno je bilo torej od 1935—1939 določenih v finančnih zakonih za šole v Beogradu 21'71 milij. din iz državnih sredstev, katere prispeva vsa država, dočim se morajo srednješolske zgradbe graditi drugod po državi iz sredstev dotične pokrajine! Da to naravno povišuje samoupravna bremena, je vsakomur razumljivo.

Končno naj navedemo še številke o dejanskih dohodkih in izdatkih vseh vrst samouprav pri nas od leta 1925. dalje, ko se je začela objavljati uradna statistika financ naših samouprav po finančnem ministristvu (vsi dohodki in izdatki so v milij. din):

	Vaške občine			Ljubljana		mestne občine		
	število	dohodki	izdatki	dohodki	izdatki	število	dohodki	izdatki
1925	1.046	39 55	39 9	—	—	23	52 45	52 15
1926	1.046	45 9	46 67	60 6	54 3	52	79 86	77 74
1927	1.049	49 0	48 95	67 4	67 4	52	93 4	93 5
1928	1.048	51 5	52 2	76 4	76 4	51	97 6	97 5
1929	1.033	52 2	52 2	93 96	93 96	51	91 32	91 34
1930	1.008	65 06	65 0	106 1	106 1	40	104 5	104 4
1931	1.025	75 3	75 3	119 3	119 3	42	90 7	90 7
1932	1.026	79 04	79 04	115 3	115 3	42	83 2	83 2
1933	367	75 45	75 45	113 1	113 1	3	66 9	66 9
1934/35	373	82 05	82 05	107 4	107 4	3	51 8	51 8
1935/36	375	80 94	79 4	112 7	115 66	3	75 8	75 8
1936/37	398	83 5	80 1	140 9	138 2	3	74 1	72 8
1937/38	402	75 67	71 36	112 96	113 7	3	72 34	72 0

Število občin je bilo do novega zakona o občinah pri nas prav visoko. Novi zakon o občinah iz leta 1933. je zelo zmanjšal število občin v Sloveniji, vendar pa se je kmalu pokazalo, da bo treba občinske meje prilagoditi nekoliko bolj potrebam prebivalstva, zato tudi vidimo, da je število občin zadnja leta začelo naraščati. V zadnjem letu so se občinski proračuni zmanjšali, ker je bilo breme vzdrževanja ljudskih šol preneseno na banovino.

Ljubljanski prejemki in izdatki so se od 1926 do 1931, torej v kratki dobi 5 let skoro podvojili. Nato je nastopilo nekaj zmanjšanja. Leto 1936/37. pa je zabeležilo ponoven znatni skok, ker je prišla v Ljubljani na čelo mesta nova občinska uprava, ki je morala občinske finance postaviti zopet na zdravo podlago in je zvišala proračunske postavke. Sama občinska uprava je proračun za 1936/37 nazvala sanacijski proračun. Upoštevati pa je treba tudi še dejstvo, da so bile jeseni leta 1935. priključene Ljubljani nekatere okoliške občine in deli občin s približno 22.000 prebivalci, kar je tudi naravno imelo vpliva na povečanje proračuna. V letu 1937/38. so ugotovljene že zopet nižje številke.

Število mestnih občin je bilo preje v Sloveniji znatno, novi zakon o mestnih občinah iz leta 1934. pa je zmanjšal število mestnih občin od nekdanjih 53 na 4: ostale so le še Ljubljana, Maribor, Celje in Ptuj. Podatki za slednje tri občine so izkazani posebej.

Za vse občine pa velja, da so izpremenile proračunsko leto in se prilagodile državnemu proračunu. To je bilo izvedeno s 1. aprilom 1934, kar tudi kaže objavljena tabela.

Naslednja tabela nam kaže dohodke in izdatke okrajnih zastopov, nato cestnih odborov ter oblasti in banovine (v milij. din):

	štev.	okrajni odbori			oblasti oz. banovina	
		dohodki	izdatki		dohodki	izdatki
1926	91	29.2	29.5			
1927	89	35.7	35.7	1927	33.3	33.3
1928	99	34.17	34.16	1928	113.4	113.4
1929	—	—	—	1929	148.9	148.9
1930	—	—	—			
				1930/31	157.85	157.85
1931	24	52.96	52.96	1931/32	160.0	160.0
1932	24	15.1	15.1	1932/33	98.14	98.14
1933/34	24	14.94	14.94	1933/34	105.6	105.6
1934/35	24	15.58	15.58	1934/35	123.15	123.15
1935/36	24	14.95	14.95	1935/36	129.06	129.06
1936/37	23	12.14	12.86	1936/37	138.9	138.9
1937/38	24	31.4	31.3	1937/38	166.2	166.2

Statistika nam kaže za tri leta 1926—1928 dohodke in izdatke okrajnih zastopov v ljubljanski in mariborski oblasti, nato pa od leta 1931. dalje dohodke in izdatke okrajnih cestnih odborov. Leta 1931. so imeli okrajni cestni odbori še znatno avtonomijo ter so izvrševali veliko poslov, kar kažejo številke za to leto. V naslednjih letih pa je bil delokrog okrajnih cestnih odborov zelo skrčen, zato nizke številke. V letu 1937. pa je bil delokrog okrajnih cestnih odborov znatno razširjen, kar se vidi iz povečanih postavk.

Nadalje nam kaže statistika dohodke in izdatke obeh oblastnih samouprav v Sloveniji v letih 1927., 1928. in 1929., ko so oblasti še delale.

Na njih mesto so v izpremenjeni obliki stopile banovine, katerih proračunsko leto je bilo takoj prilagodenemu državnemu proračunskemu letu in tako nam kaže statistika od 1930/31 dalje banovinske dohodke in izdatke. Očiten je znatni padec dohodkov in izdatkov banovin v l. 1932/33., ko je bil tudi državni proračun znatno okrnjen in je bilo slično naročeno tudi banovinam, da se prilagodimo nastopajoči gospodarski krizi. Nato so banovinski proračuni zopet začeli naraščati in že presegajo višino pred krizo, kar je pa deloma samo tehničnega značaja, ker se je povečalo število banovinskih podjetij.

D. P.

PABERKI IZ GOSPODARSTVA JUGOSLAVIJE

Navedli bomo nekaj statističnih podatkov iz gospodarstva Jugoslavije, ki naj nam nazorno pokažejo, kako se Jugoslavija gospodarsko razvija.

Po uradnih podatkih finančnega ministrstva so dosegli državni dohodki v finančnem letu 1938/39 vsoto 12.285,100.000 dinarjev, kar je za 105'1 milij. din več kot je bilo preračunjeno. Državni izdatki so v isti dobi dosegli vsoto 11.291,700.000 din ali 888'3 milij. manj kot proračunjeno. Vidimo, da je bilo dohodkov skoraj za 1 milijardo več kot izdatkov. V letu prej jih je bilo za 895 milijonov več. Dohodki iz direktnih splošnih davkov so znesli 1730'5 milij. din, iz indirektnih 852'3 milij. din, iz trošarine 1030'5 milij. din, iz pristojbin 1278'7 milij. din, iz monopolov 2163'4 milij. din, iz carine 1030'1 milij. din. Doneski državnih železnic so se zvišali na 2546 milij. din, pošta, telegraf in telefon so dali 525'5 milij. din itd.

Delniških družb je bilo v prvih štirih letošnjih mesecih ustanovljenih 18, njih glavnica znaša 50'5 milij. din; v istih lanskih mesecih jih je bilo ustanovljenih prav tako 18, glavnica 51'8 milij. din. Od 18 novih družb jih je resnično novih 14; ostale štiri so bile v delniške družbe pretvorjene iz že obstoječih posameznih tvrdk in zadrug. Petnajst že obstoječih družb je zvišalo delniško glavnico za 77'6 milij. din, sedem jo je znižalo za 16'5 milij. din. Omenjena glavnica 50'5 milij. din obsega osem novih trgovskih delniških družb z glavnico 6'4 milij. din, družbo za tekstilno produkcijo z 2 milij. din, družbo za asfaltno produkcijo z 2 milij. din, družbo za izdelovanje električnih aparatov z 1 milij. din, zavarovalnico s 5 milij. din, družbo za iskanje rud s 16 milij. din, denarni zavod s 6'5 milij. din, trgovsko posredovalnico z 1 milij. din, založništvo s 500.000 din, parniško družbo s 6'5 milij. din, družbo za izdelovanje mila in sveč s 100.000 din.

*

V Starem Kaštelu se je vršil XVIII. redni občni zbor Zveze nabavljalnih zadrug državnih nameščencev. Na koncu leta 1938. so v zvezi združene zadruge štejele 163.056 članov s 390.918 podpisanimi deleži. Poleg državnih nameščencev so med člani tudi delavci vseh kategorij državne in zasebne službe, zasebni nastavljenici, zastopniki prostih poklicev, rokodelci, vojaške osebnosti itd. Obratna glavnica zadrug znaša 150'2 milij. din, lastna sredstva dosegajo 50'66 milij. din. Zadruge so dale v svojih 173 prodajalnicah članom za 279'1 milij. din blaga, kar je za 28 milij. din več kot v letu prej.

Skupna sredstva kreditnih zadrug znašajo skoraj 147 milij. din; teh zadrug je 156, tako da pride na eno zadrugo povprečno skoraj 1 milijon din. Svojim članom so dovolile zadruge 104 milij. din kreditov. Na koncu leta 1938. je dolgovalo 56.529 oseb nad 134 milij. din.

Med najmlajše panoge združništva spada zavarovanje, ki je zaključilo svoje četrto poslovno leto z močnim prirastkom.

*

O poljedelstvu in industrializaciji Jugoslavije pravi poročilo iz Beograda med drugim sledeče:

Jugoslavija je že več kot pol desetletja med onimi deželami Evrope, ki so znale služiti svojemu gospodarstvu s srečno politiko. Jugoslavija je kot na devizah revna dežela delala pravilno, če je že pred leti pričela organizirati na prav velikopotezen način blagovno izmenjavo z onimi deželami, ki so imele smisla tudi za njene potrebe. Danes uživa Jugoslavija sadove te politike. Ne trpi več na pomanjkanju prodaje svojih poljedelskih previškov, zadolženje kmeta se je zmanjšalo, narodni dohodki so se zvišali. Država more brez novih davčnih predpisov v hitrem tempu nadaljevati notranjo izgradbo dežele, more graditi ceste in železnice in more v najrazličnejših območjih pospešiti gospodarsko ozdravljenje svojega ozemlja. Pomorski pristaniški promet je v preteklem letu na novo znatno narasel in tudi zelo obsežna rečna plovba se je mogla prav tako kot tovarni železniški promet zopet razširiti. Dvig v cenah mnogih proizvodov poljedelstva, gozdarstva in rudarstva je gospodarski položaj podeželskega prebivalstva, ki je po veliki večini agrarno, mogel bistveno izboljšati.

V povprečnosti zadnjih šestih let je šlo 46-59% jugoslovanskega izvoza v Nemčijo in je prišlo 46-25% jgsl. uvoza iz Nemčije. Pri tem so vštete vse dežele, ki pripadajo sedaj k Nemčiji. V zadnjih treh letih je znašala povprečnost celo 47-89 in 52-04%. A v prvih štirih letošnjih mesecih je padel izvoz Jugoslavije v Veliko Nemčijo na 39-3% vsega izvoza in uvoz iz Nemčije na 49-5%. Ta sprememba ima več vzrokov. Eden od njih je motorizacija in industrializacija Jugoslavije, ki se razvija v okviru možnosti, danih po domačih surovinah in potrebne glavnice. Industrializacija je v Jugoslaviji tudi zato potrebna, ker spada Jugoslavija med one države, kojih ozemlje je v njih poljedelskem delu preobjudeno. V vasi odvišnemu človeku moramo dati možnost, da dobi zaposlenost v industriji in da tako tudi pomnoži število konsumentov za lastne poljedelske proizvode.

Industrializacija kaže v zadnjih letih skokovito navzgorno tendenco. Nekatere panoge industrializacije, kot na primer tekstilna industrija, so postale že tako obsežne, da krijejo že skoraj vso domačo potrebo. V zadnjih mesecih se je sicer pojavila zakasnitev produkcije, ker je nastopilo vsled nezadostnih deviz občutno pomanjkanje nekaterih surovin in polfabrikatov, ki jih moramo uvažati iz inozemstva; pravijo pa, da je ta tekstilna kriza samo začasna in da se bo jugoslovanskemu gospodarstvu v doglednem času posrečilo dobiti potom pogajanj z vsemi v poštev prihajajočimi državami nove možnosti za izdatne nabave surovin. Za eno svojih prvih nalog smatra država pospeševanje vseh stremeljenj, ki bi pomagala pospešiti prelevitev poljedelstva na produkcijo surovin in krmil, važnih za izvoz. Tako se je razširil pridelovalni prostor krmilnih

rastlin v zadnjih letih za več kot 20 odstotkov na več kot 360.000 ha; pri tem so pazili posebno na pridelovanje industrijskih rastlin, kojih produkcija se je v teku pičlih desetih let mogla dvigniti za več kot 60 odstotkov. Na prvem mestu so med temi rastlinami sončnice, ogrščica, konoplja, tobak in tudi fižol soja. Soje so pridelali leta 1936. komaj 500 ton, a lani že več kot desetkrat toliko in obstoji namen, da se bo produkcija še povečala. V mnogih krajih so uredili poskusne ščacije in bodo v primeru ugodnih zaključkov povsod tam, kjer klimatični in zemeljski pogoji to dovoljujejo, pridelovanje koruze omejili v prid večje produkcije fižola soja.

*

Stalno naraščajoč pomen ima tudi rudarstvo Jugoslavije. Izredno bogastvo na zemeljskih zakladih se od leta do leta bolj izkorišča. Sedaj je v Jugoslaviji 155 rudnikov v polnem obratu; med njimi je 59 rudnikov rjavega premoga, 48 lignita, devet črnega premoga, sedem železa, osem svinca in cinka, štirje bakra, osem kromove rude, dva manganove rude; ostanek odpade na boksit, magnezit, zlató vsebujoč kremenjak itd. Najvažnejši bakreni rudnik je oni v Boru, francoska glavnica, najvažnejši svinčeni in cinkovi rudnik pa v Trepči, angleška glavnica.

Bogata nahajališča najrazličnejših rud so dovedla v zadnjih letih do velikega razširjenja težke industrije. Tako je bila Zenica v Bosni kot središče jugoslovanske železne produkcije postavljena na popolnoma novo podlago in se je njena kapaciteta zelo povečala; skupaj z drugimi podjetji more kriti že velik del domače železne porabe. V Jugočelik d. d., najmočnejši državni koncern težke industrije, ki ima svoj sedež v Sarajevu, so združili v preteklem letu najvažnejše obrate, da dosežejo pod skupnim vodstvom čim večjo kapaciteto. Že samo letna kapaciteta Zenice je narasla od 40.000 ton v letu 1937. na skoraj 200.000 letnih ton sedaj. Izvoz rud gre v prvi vrsti v Nemčijo, Češko-Moravsko, Finsko, Švedsko in Belgijo. — V podrobnem kaže produkcija in predelovanje rud v zadnjih dveh letih sledečo sliko :

R u d a	1937	1938
	ton	ton
Svinec in cink	812.000	870.000
Baker	650.000	740.000
Železo	618.000	620.000
Boksit	358.000	410.000
Pirit	134.000	150.000
Krom	60.000	61.000
Antimon	8.600	15.000
Manganova ruda	4.200	4.300
Surovo železo	40.000	60.000
Surovi baker	39.400	42.000
Svinec	4.500	8.500
Cink	4.600	4.700
Antimon	0.500	1.200

Ob letnem zaključku rudnika Bor beremo, da izkazuje za preteklo leto 1938. manjši čisti dobiček kot za leto 1937. Padec dobička je posledica večjih odpisov in večjih davčnih plačil. Nasprotno je bil pa padec sve-

točno tržne bakrene cene izenačen po podvrednotenju franka oziroma nadvrednotenju funta, tako da račun dobička pri tem ne trpi bistveno. Izgradba novih naprav prihaja že do izraza v večji produkciji, čeprav bo razširjenje obrata prišlo šele v tekočem letu polno do izraza. Produkcija surovega bakra je narasla od 39.410 ton v letu 1937. na 41.992 ton v letu 1938. V tekočem letu računajo na 48.000 ton, do leta 1942. pa mislijo priti do letnih 60.000 ton. — Skupni zaključki za leto 1938. kažejo sledečo sliko: Skupni dohodki so znašali 170'71 milijonov frankov proti 177'32 milij. v letu 1937.; odpisanih je bilo 32'54 (18'77) milijonov. Davkov je bilo plačanih 78'92 (63'24) milijonov. Izgradba podjetja pride do izraza v višji ceni naprav z 259'48 milijoni proti 187 milijonom v letu prej; zaloge so vstavljene s 96'7 milijoni proti 68. Tudi zahteve so s 64'85 milijoni dosti više vknjižene kot v letu prej s 40'85 milij. Nasprotno so se pa tekoča sredstva vsled velikih investicij znižala od 184'98 milijonov na 92'10 milijonov. Investicije so izkazane s 576'13 milijoni proti 547'8. Obli-gacijski dolgovi znašajo 25'52 milijonov, ostale obveznosti 55'34 milij. Kapitalizirani odpisi so izkazani s 171'10 milijoni proti 138'65 milijonom v letu 1937.

*

O jugoslovanskih rudah podamo še sledeči, bolj z zemljepisnega in vsebinskega vidika zanimiv članek:

Med državami evropskega jugovzhoda ima Jugoslavija brez dvoma največja in najbogatejša nahajališča rud. Deloma so znana že več desetletij, a z intenzivnim izkoriščanjem se je pričelo šele v povojni dobi. Medtem ko je obstojal pred letom 1914. na tleh sedanje Jugoslavije en sam moderen rudnik — oni v Boru —, se je v zadnjih letih tako glede boljšega raziskavanja geoloških razmer kot glede boljšega izkoriščanja zemeljskih zakladov mnogo storilo. Inicijativa za to je izhajala od dveh strani: prvič dela jugoslovanska vlada že več let sistematično na tem, da ustvari lastno železno industrijo, in sicer v prvi vrsti iz obrambno-političnih vzrokov; na drugi strani je pa tudi zanimanje inozemskih industrijskih skupin za naše rudarstvo znatno naraslo, zlasti v zadnjih letih. To zanimanje se kaže praktično v tem, da se z inozemsko glavnico gradijo vedno novi veleobrati, ki pošiljajo svojo produkcijo v inozemstvo, ki pa naravno seveda tudi mnogo pripomorejo k pospeševanju jugoslovanskega gospodarstva.

Če navedemo najvažnejše proizvode jugoslovanskega rudarstva, vidimo, da je tako po množini kot tudi po vrednosti tudi sedaj še p r e m o g na prvem mestu, v kolikor moremo premog sploh šteti med rude. Največji premogovni skladi so v drinski, vrbaski in dravski banovini. Najvažnejši in najrentabilnejši so rudniki rjavega premoga, na katere pride 70 do 75 odstotkov vse premogovne produkcije; 20 do 25 odstotkov odpade na lignit in le 4 do 5 odstotkov na črni premog. Poleg znanih premogovnikov v Sloveniji omenimo premogovno kotlino Zenica—Sarajevo, Kotor—Vareš, Banjaluko, Kamengrad—Sanski most, Mostar, Livno, Županjac, Ugljevik. Dočim gre pri teh skladih le za rjavi premog s kalorijsko vrednostjo 3500 do 3700 kalorij in za lignite s 3400 do 3600 kalorijami, se dobiva črni premog le v moravski banovini in vardarski banovini in deloma tudi v donavski. Najboljši rudniki črnega premoga se nahajajo pri Dobri ob Donavi, pri Zaječaru, ob Rtnju, pri Knježevcu in pri Vrski Čuki.

Na drugem mestu v rudarstvu Jugoslavije je železo. Močni skladi železne rude v drinski in vrbaski banovini so omogočili izreden razmah jugoslovanske železne industrije. Družbi Jugosteklo pripadajo neobičajno bogata nahajališča pri Ljubiji in Varešu, kojih ruda vsebuje 54 do 60 odstotkov železa. V plavžih se ruda tali in predeluje v razne vrste železa.

Med evropskimi državami na prvem mestu je Jugoslavija glede manganazita. Bogata je tudi na amorfnem magnezitu, tako v okraju Čačak, pri Valjevu in v Južni Srbiji. Ti magneziti so včasih izredno čisti, jih na licu mesta kavstično sežgejo in jih izvažajo v kosih. V kvaliteti je jugoslovanski magnezit boljši kot grški z otoka Evbeja in ga inozemstvo rado kupuje. Skoda le, da so obstoječe naprave pri rudnikih pomanjkljive in se ne more doseči večja produkcija; vendar imajo ti rudniki ob primernih investicijah veliko bodočnost.

Od trinajstih ugotovljenih bakrenih najdišč se izkoriščajo samo ona pri Majdanpeku in Boru. Ono pri Boru, o katerem poročamo tudi na drugem mestu, je 10 km dolgo, 2 km široko in sega do 30 km globoko. Baker, ki ga producirajo tu iz rude, je do 99·4% čist. Z novimi napravami se pridobiva tudi v rudah vsebovano zlato in se odpošlje na jugoslovansko Narodno banko.

Velikega pomena za jugoslovansko gospodarstvo so nadalje nahajališča kromove rude, kojih najvažnejša ležijo v moravski in vardarski banovini. Izkoriščajo jih razne družbe. Rude vsebujejo 48 do 51% kromoksiduloksida in jih večinoma izvažajo.

V mnogih okrajih Jugoslavije so ugotovili manganovo rudo. Najvažnejše nahajališče je ono pri Čevljanovičih, kojega rude vsebujejo 30 do 45% mangana.

Najbogatejša najdišča svinca se nahajajo v Bosni, Sloveniji in južni Srbiji. V Bosni omenimo ona pri Srebrenici, Olovu, Borovici in Osječanih. Najbogatejše je ono pri Srebrenici, ki je 3 km dolgo, 600 m široko in kojega ruda ima 45% svinčene vsebine. Najvažnejša južnosrbska najdišča so v rokah angleške družbe »Trepča Mines Ltd«, ki je bila ustanovljena leta 1927. od angleškega »Selection Trust«-a. Rude, ki jih izkoriščajo pri Trepči, vsebujejo 11·55% svinca, 10% cinka in 93 gramov srebra na tono. Podjetje Mežica v Sloveniji je last angleške družbe »The Central European Mines Ltd«. Skupaj s svinčeno rudo nastopajoča cinkova ruda se predeluje v »Državni cinkarni« v Celju. Med našimi rudami se nahajajo tudi velike množine pirita, ki vsebujejo 45 do 49% žvepla in 1·5 do 2·5% bakra.

Čeprav so v najrazličnejših krajih Jugoslavije ugotovljena bogata najdišča boksita, so najvažnejša in glede kvalitete najboljša vedno ona v Dalmaciji. Pri Drnišu, Obrovcu, Sinju, Imotskem ter na otokih Rab in Pag se dobiva boksit prvovrstne kakovosti z več kot 55% aluminija. Večji del produkcije se izvažja, en del se pa predela v novo zgrajeni tovarni pri Šibeniku in se aluminij dovaja domači industriji.

*

Železniško omrežje Jugoslavije je šlo v zadnjem desetletju polagoma navzgor. Leta 1928. je bilo v Jugoslaviji 10.086 km železnic, na koncu leta 1937. 10.524 km, sedaj je v gradbi ca 1000 km. Skoraj tri četrtine železnic imajo normalni tir 1435mm, več kot ena četrtnina ozki tir

760 mm le 182,5 km ima tir 1000 mm. Država se trudi, da bi se glede dobav tračnic itd. iz jekla kolikor mogoče osamosvojila. Napredek sicer še ni tak kot bi moral biti, gradi se pa le precej. Tudi en del štirimilijardnega notranjega posojila je namenjen gradbi železnic. Bodočnost bo morala gradbo železnic še bolj pospešiti, ob pripravnem času bo treba najeti v ta namen potrebna posojila in tudi v rednih proračunih bi se dalo polagoma marsikaj narediti.

Vagonski park hoče naša železniška uprava v teku bodočih petih let obnoviti. Skupni stroški so proračunjeni na 1 milijardo dinarjev; na leto bi prišlo torej 200 milijonov. V prvi vrsti bo prišla vpoštev domača industrija; uvozijo naj se samo oni predmeti, ki jih domača industrija ne more izdelovati. Največ težkoč dela seveda financiranje, ker pred sedmimi leti ustanovljeni sklad za obnovo našega vagonskega parka ni bil dotiran na leto s 150 milijoni din, kot je bilo določeno, temveč so ga porabili za druge namene.

*

Dalmacijo hočejo širokogrudno elektrificirati in jo po elektriki spojit tudi z bližnjo Bosno in Hrvatsko. Pri tem zadevajo na velika tehnična vprašanja, ki jih je treba resno in temeljito proučiti. Problem električnih daljnovodov je gotovo rešen. So pa primeri, v katerih se izvedenci izrekajo proti daljnovodom. Vprašanje daljnovođa iz Dalmacije v Bosno je bilo že opetovano obravnavano. Reklo se je tudi, da bi bil glede na vetrovne razmere v dalmatinskih kraških okrajih brezpogojno potreben dvojni vod, ki bi tekkel po različnih trasah, ker bi bilo sicer preveč obratnih motenj in stroškov, povzročenih od prekinitve toka. Razdalja od elektraren Manojlovac oziroma Kraljevac do Zenice znaša v zračni črti 170 oziroma 130 km. Če upoštevamo še pomanjkanje prometnih potov v težko dostopnem gorskem ozemlju, ki bi zahtevalo položitev dvojnih vodov v bližini cest, pripravnih za vožnjo s tovornimi avtomobili, bi dobili takšno dolžino voda, da bi njegovi gradbeni in ohranitveni stroški bili za železno veleindustrijo mnogo previsoki. Proti daljnovodom govori tudi množina vode v Krki in Cetini, ki izredno koleba. Da se ta nedostatek dalmatinskih vodnih sil odstrani, bo morda pozneje kdaj v okviru zares velepoteznega industrijskega programa v načrtu gradba kalorične rezerve, ki naj bi se zgradila na premogovnem ozemlju pri Livnu. Danes se pa na to še ne more misliti.

Če pa hočemo domačo bosansko železno industrijo na vsak način napraviti neodvisno od inozemskega koksa in v ta namen pri državnih železnih podjetjih v Bosni produkcijo preokreniti na uporabo električne sile, bi bila zato morda bistveno bolj pripravna vodna sila, ki bi jo dobili iz Drine; prvič so podnebne in terenske razmere bolj ugodne, drugič je pa razdalja krajša. V zvezi z načrti družbe Trepča je bila izgradba te vodne sile v javnosti v zadnjem času večkrat obravnavana. V manjšem obsegu so mislili tudi na reko Bosno.

*

Iz Dalmacije hočejo napraviti veliko avtomobilsko cesto proti notranjosti, ki naj bi vezala Jadransko in Črno morje, bi bila dolga ca 1200 km in bi jo bilo mogoče v skrajni sili prevoziti v enem dnevu; seveda bi morala biti čisto moderna, z majhnimi ovinki, tlakovana itd.,

sicer se taka razdalja ne da premagati v enem dnevu. Natančni načrt proge še ni izdelan, izhodišči na obeh koncih še nista znani, vsekakor bo pa šla proga skozi Beograd in skozi Bukarešto.

Tu stopa zopet v ospredje vprašanje mosta čez Donavo. To vprašanje je staro že petnajst let, a dosedanja prizadevanja na mostu interesiranih držav so dovedla samo do tega, da se je pričelo z gradbo ladje, ki bi služila prevozu železniških vlakov. Noben železniški most ne veže bolgarskega brega z rumunskim in od Pančeva do Črne vode ne vodi nobena železniška proga čez Donavo. Gradba mostu pri Turn-Severinu je bila sklenjena, a niso še pričeli z njo. Tu nas čaka še dosti dela.

Glede obratnih sredstev na Donavi obstoji že dolgo časa obsežno mednarodno sodelovanje. Plovba po Donavi razpolaga s skupno 1325 milij. ton nosilnosti in 150.000 KS vlačilnosti. 31 donavskih plovbnih obratov se razdeli na 12 držav. Za množstveni prevoz služi v prvi vrsti čoln ali ladja s 1000 tonami, ki gre 2-10 m globoko in je povprečno 70 m dolg in 9 m širok. Na Donavi je promet prost, le obrežna plovba je pridržana domačim ladjam. Tarifi se naslanjajo v bistvu na železniške tarife obdonavskih držav. Najvažnejše donavske plovne družbe so sklenile poseben dogovor, ki se imenuje »donavska tarifna skupnost«. Petina teka Donave, ki meri 2860 km gre skozi našo državo, ca 560 km.

*

O sedanjem gospodarskem položaju Jugoslavije je podal pred par tedni finančni minister Gjuričić poročilo, iz katerega povzamemo sledeče:

Najprvo ugotavlja pojemanje konjunktore v gospodarstvu Jugoslavije v teku prvih letošnjih mesecev in priporoča varčevanje in previdnost kot naravno posledico gospodarskega položaja. Pojemanje konjunktore pripisuje minister v prvi vrsti svetovnim političnim dogodkom.

»Naše narodno gospodarstvo se je razvijalo v začetku tekočega leta v znamenju nervoznosti, povzročene po mednarodnih političnih zapletljivostih. To po neugodnem vplivu političnih dogodkov povzročeno pojemanje se zrcali v osegu in bilanci naše zunanje trgovine, v borznem prometu in v stanju denarnega in deviznega trga. Devizne težkoče so dovedle posredno do oslavitve v delovanju raznih panog narodnega gospodarstva. Trgovska bilanca na primer je bila v prvih štirih letošnjih mesecih s 160 milijoni din pasivna; čeprav je pasivnost nekoliko manjša kot v odnosni dobi preteklega leta, kaže naša zunanja trgovina vseeno neugoden razvoj. Izvoz je padel po količini za 1-8% odstotkov, po vrednosti za 3-5, dočim so odnosne odstotne številke pri uvozu 2-8 in 3-9. Vzporedno z oslavitvijo zunanje trgovine so padli tudi doneski carin in dotoki deviz.

Obstojijo znaki, ki kažejo na to, da tendenca v dotoku državnih dohodkov popušča. To se pozna zlasti pri indirektnih davkih, ki na konjunktorni položaj najbolj občutno reagirajo. Prvič po marcu 1935 kažejo državni dohodki tega meseca znaten padec in sicer za 59 milijonov din proti marcu 1938 ali 5-14%, dočim so dohodki od marca 1937 do marca 1938 narasli za 20-9%. Gibanje v številu naloženih vagonov nam pravi, da ni padla samo zunanja trgovina, temveč tudi notranja. Hranilne vloge kažejo od marca 1938 do marca 1939 štirikrat manjši prirastek kot od marca 1937 do marca 1938.

Čeprav je zastoj v našem gospodarstvu v prvi vrsti posledica zunanjih političnih dogodkov, nas sili vendar k najčujnejši pozornosti in k največji previdnosti pri ocenjevanju naših finančnih možnosti v bodočem proračunskem letu.

Kar se tiče poljedelstva, moremo, čeprav so ceno glede množine in kakovosti letošnjega pridelka še preuranjene, vendarle po sodbi pristojnih gospodarskih strokovnjakov računati s tem, da pridelek ne bo posebno bogat. V prvem delu leta smo imeli veliko sušo, kateri je sledilo mrzlo in vlažno vreme. A tudi v domnevi, da bomo razpolagali z velikim izvoznim previškom, bomo pri prodaji žita postavljeni pred velike težkoče, in sicer zaradi naših visokih cen in zaradi dejstva, da bo po poročilu Mednarodnega poljedelskega zavoda v Rimu letošnji svetovni pridelek dvakrat večji kot je bil lanski. — Menda ne bo tako hudo. Op. ur.

Kakšen je naš proračunski položaj ob koncu l. 1938./39., oziroma ob začetku l. 1939./40.? Podatki državnega knjigovodstva izkazujejo sicer na koncu l. 1938./39. presežek 993.3 milijonov din, ki obstoji iz neizrabljenih kreditov v znesku 888.2 mil. din in iz presežka dohodkov, doseženega preko proračunske ceno v znesku 105.1 mil. din. Pomisliti pa moramo, da je ta presežek le enkrat. Končni zaključek gospodarskega vodstva bo znan šele na koncu računskega leta, to je 31. julija. Gotovo je, da bo presežek dotedaj izčrpan, večinoma po proračunskih izdatkih, izvirajočih iz obveznosti in do konca proračunskega leta še nelikvidiranih, dalje pa tudi po izvenproračunskih izdatkih, izhajajočih iz raznih državnih obveznosti po finančnem zakonu in po drugih specialnih zakonih. Iz vseh teh vzrokov ne smemo računati s tem, da bo novo proračunsko leto prevzelo od leta 1938./39. kakšno pomembnejšo aktivno postavko v državni obratni glavnici.

Pri izdelavi načrta državnega proračunskega gospodarstva moramo kakor skoraj vse dežele svetá skrbeti za to, da zagotovimo plačilo stalno rastočih zahtev deželne obrambe, ne da bi pri tem opustili skrb za red v državnih financah, za nakupno moč prebivalstva, za stalnost narodne vrednote in za ravnovesje v plačilni bilanci. Stvaritev sklada za državno obrambo predstavlja najnovejši napor naše finančne uprave.

Z uredbo o vojnih invalidih in vojnih žrtvah od 30. nov. 1938 se je število upravičencev invalidnih ugodnosti proti letu 1929. podvojilo in je naraslo na ca 80.000. Zato se je moral že v sedanjem proračunu zvišati kredit za 50 milijonov din. Poleg tega bo v proračunu za 1940/41 prišlo do izraza tudi zvišanje kreditov za anuitete zaradi novo podeljenih pooblastil za sklep posojil v znesku nad pol milijarde dinarjev, poleg anuitet šestodstotnega štirimilijardnega posojila. Kakor vidimo, povzročajo zahteve deželne obrambe, socialne naloge države in zvišanje anuitetnih obveznosti v zvezi z državnim investicijskim delovanjem brez dvoma negibno povišanje finančnih obremenitev. Tem večja je pri tem naša dolžnost, da ostale naloge države, ki jih bolj ali manj prosto presojamo, po možnosti omejimo do skrajnosti.

Kar se tiče bodočih investicijskih nalog, za katere bi se moralo dobiti kritje izven proračuna, moramo pomisliti, da bo narodni glavnični trg že s prvim odsekom velikega štirimilijardnega investicijskega posojila zelo zasežen, in sicer v trenutku, ko stoji tudi narodni glavnični trg pod pritiskom zunanjih političnih dogodkov. Zato tudi kapacitetnih zmognosti tega trga nikakor ne smemo precenjevati. <

V. Š.

NAPREDEK JAVNEGA BANKARSTVA

Po vojni smo v velikem številu držav zabeležili velik napredek javnega bankarstva na vseh poljih njegovega udejstvovanja. Javna roka od države do manjših upravnih enot je odločilno posegla v kreditni sistem ter ga ni več dirigirala samo z zakonodajo, ampak tudi z direktnim posegom v poslovanje in z ustanovitvijo svojih zavodov. To dejstvo opazamo predvsem v onih državah, ki so se udeležile svetovne vojne. Ne moremo pa reči, da se je udejstvovanje držav povsod dobro obneslo. To je težak problem, o katerem soditi tudi ni tako lahko, saj so ravno posegi javne roke v totalitarnih državah v bankarstvo največji, iz teh držav pa nam manjka pravih kritik, kar je v zvezi sploh z vladajočim sistemom v teh državah. Tudi pri nas je javna roka v denarništvu posegla zelo daleč. Poglejmo samo Slovenijo.

Leta 1918., t. j. ob prevratu smo imeli na Slovenskem samo dve podružnici emisijske banke, t. j. Avstroogrške banke. Prva je bila ustanovljena leta 1856. v Ljubljani, druga pa leta 1884. v Mariboru. Nadalje sta bili še dve »Nebenstellen« v Celju in Ptuju in sta posle za emisijski zavod vodili tamošnji mestni hranilnici. Poleg tega je v naših krajih delalo več hipotekarnih in deželnih zavodov, katere moramo šteti med javne zavode. Tako je na Štajerskem delala Štajerska hranilnica iz Gradca, ustanovljena leta 1825., ki je skrbela za hipotekarni kredit s svojim zavodom za zastavne liste. Za komunalni kredit na Štajerskem je bil leta 1917. ustanovljen Komunalni kreditni zavod vojvodine Štajerske. Na Koroškem je že od leta 1896. dalje deloval Koroški deželni hipotekarni zavod. Za Istro je bil ustanovljen leta 1881. Zemljiškokreditni zavod mejne grofije Istre, kateremu je sledil Komunalni kreditni zavod mejne grofije Istre, ustanovljen leta 1907. Leta 1910. je bil ustanovljen Komunalnokreditni zavod poknežene grofije Goriškogradiščanske. Na Kranjskem je pa delovala od leta 1912. dalje Kranjska deželna banka. Ta je skrbela za hipotekarni kredit z izdajo zastavnih listov, za komunalni pa z izdajo komunalnih zadolžnic.

Po vojni je nastopila v tem pogledu bistvena izprememba. Izvenslovenski zavodi so naravno odpadli za kreditiranje in poslovanje na našem področju. Kranjska deželna banka se je z likvidacijo kranjske dežele kot upravne enote izpremenila v Hipotekarno banko jugoslovanskih hranilnic, ki deluje še sedaj, vendar je ne moremo več šteti med javne banke zaradi njenih sedanjih poslov.

Na polju hipotekarnega in komunalnega kredita so prejšnje javne zavode zamenjale v večji meri regulativne hranilnice, delno tudi zadruge (za hipotekarni kredit). Pojavili pa so se novi zavodi, ki so postajali za naše gospodarstvo vedno važnejši.

Obe podružnici Avstroogrške banke sta leta 1920. postali podružnici Narodne banke kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, kasneje kraljevine Jugoslavije.

Poštnohranilnični promet, ki je bil prej centraliziran na Dunaju, je dne 1. februarja l. 1919. prevzel Poštočakovni zavod v Ljubljani, ki je kasneje postal podružnica Poštne hranilnice v Beogradu ter ni imel več one samostojnosti kot prej in tudi za naše gospodarstvo ni prihajal v poštev kot vir kredita.

Leta 1922. je bil zakon o državni hipotekarni banki razširjen na vso državo, kar je pomenilo za naše regulativne hranilnice veliko izgubo, ker niso po njem več imele pravice sprejemati pupilnega denarja. Pretiila jim je tudi nevarnost odvzema do tedaj nabranega pupilnega denarja, kar pa je bilo odvrnjeno s stalnim podaljševanjem roka, do katerega bi morale oddati ta denar. Šele v zadnjem času je uspelo dobiti slovenskim hranilnicam pravico zopetnega sprejemanja pupilnega denarja, vendar v omejenem obsegu.

Državna hipotekarna banka je odprla v Ljubljani svojo podružnico leta 1927.

Posebno vprašanje kmetijskega kredita v prvih povojnih letih je povzročilo, da je tudi na tem polju posegla vmes država in si ustanovila mrežo kreditnih združenj v ta namen in direkcijo za kmetijski kredit, ki pa naših krajev ni kreditirala, čeprav so bila njena sredstva, ki jih je dobila za kreditiranje kmeta, nabrana iz vse države, torej tudi iz Slovenije. Na njeno mesto je stopila leta 1929. Privilegirana agrarna banka, ki je dobila za nas večji pomen šele jeseni leta 1936. s prenosom vseh kmetijskih dolgov na njo. Posledica tega je bila tudi ustanovitev podružnice Privilegirane agrarne banke v Ljubljani. Prizadevanja za ureditev obrtniškega kredita so privedla leta 1927. do ustanovitve Obrtne banke kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, kasneje kraljevine Jugoslavije. Potrebno pa je bilo dolgo časa in mnogo naporov, da je ta zavod prišel v poštev kot vir kreditov za našega obrtnika, kajti šele maja leta 1931. je bila ustanovljena podružnica te banke v Ljubljani.

Tako vidimo, da smo namesto javnih zavodov prejšnjih dežel, oz. manjših upravnih enot dobili v novi državi enotne zavode za vso državo, ki imajo svoje podružnice pri nas, pa vendar v njih ne moremo doseči takega vpliva, da bi njih sredstva prišla v poštev v znatni meri tudi za naše gospodarsko področje. Šele zadnja leta se opaža napredek, ker se tudi v okviru obstoječe centralistične ureditve države in privilegiranih zavodov v večji meri upoštevajo potrebe naših krajev in našega gospodarstva. Če primerjamo prejšnje kreditiranje privilegiranih zavodov v naših krajih s sedanjim odstotkom kreditiranja, vidimo hvalevreden napredek. Seveda nas ta napredek veseli, vendar bi si želeli, da stopi namesto sedanje centralistične ureditve drugačna ureditev, ki bo našemu gospodarskemu področju zagotovila stalnejše upoštevovanje, ki ne bo tako odvisno od političnih izprememb in pa od osebnih kakovosti. Kajti moramo reči, da je bilo marsikaj doseženega tudi po osebnih kakovostih ljudi, ki so sedeli v upravnih svetih važnih javnih institucij.

Statistike naših javnih zavodov žal ne podajajo točne slike o dotoku denarja z našega področja ter o kreditiranju na našem področju. Prav podrobne podatke objavlja o tem Narodna banka, nadalje Obrtna banka in sedaj tudi že delno, kar tiče kmetijskih dolgov, Privilegirana agrarna banka.

Pri Poštni hranilnici pa nam je znana samo višina čekovnih vlog iz naših krajev, ni nam pa znano točno, koliko znašajo hranilne vloge z našega področja. O kreditiranju Poštne hranilnice na našem področju tudi ne dobimo v poslovnih poročilih tega zavoda podatkov.

Slično velja v še večji meri za Državno hipotekarno banko. Na razpolago nam je sicer iz poslovnih poročil statistika o hranilnih vlogah na

področju ljubljanske podružnice, nimamo pa prav nobenih podatkov o drugem denarju, ki je prišel iz naših krajev v to banko, n. pr. pupilni denar. Ravno tako ne vemo, koliko znašajo posojila Državne hipotekarne banke na našem področju.

Vsekakor je publiciteta naših javnih denarnih zavodov potrebna, kot se vidi iz navedenega, velike razširitve. Pri tem bi lahko odpadli marsikateri očitki, ker vemo, da se je pri nekaterih zavodih zadnja leta naš odstotek znatno dvignil.

V naslednjem smo zbrali iz poslovnih poročil najvažnejših zavodov razpoložljive podatke o tujih sredstvih javnih zavodov iz naših krajev ter o kreditiranju naših krajev po teh zavodih. Vzeli smo podatke za 1930 ter za zadnje leto 1938, obenem pa tudi primerjalne podatke za vso državo (vse vsote v milij. din):

Narodna banka:

	Slovenija		vsa država	
	1930	1938	1930	1938
Posojila:				
menična	125'1	98'25	1.433'7	1.707'7
lombardna	3'85	4'3	203'5	63'6
žirovni računi	55'8	85'2	667'2	1.080'0

Poštna hranilnica:

	Slovenija		vsa država	
	1930	1938	1930	1938
ček. računi	5.430	6.686	19.193	26.012
ček. vloge	164'74	276'8	978'8	1.709'9

Državna hipotekarna banka:

	Slovenija		vsa država	
	1930	1938	1930	1938
hranilne vloge	35'47	52'66	1.169'5	1.441'8

Obrtna banka:

	Slovenija		vsa država	
	1930	1938	1930	1938
vloge	?	9'15	32'5	51'2
kredit	0'2	11'4	104'44	132'47

Te številke nam kažejo vlogo teh zavodov v našem gospodarskem življenju. Če bi dobili še druge podatke, zlasti o kreditih, bi videli, da obstoja nesorazmerje med vsotami kapitalov, ki so prišli v te zavode iz naših krajev, in kapitali, ki so jih naši kraji dobili nazaj.

Lahko bi kdo ugovarjal, da je predvsem država koristnik kreditiranja teh zavodov, kajti vidimo, da odpada največ posojil Poštne hranilnice in Državne hipotekarne banke na državo, odn. imajo ti zavodi velike zaloge državnih papirjev. Toda pri državnih izdatkih vidimo na splošno, da odstotek izdatkov v naših krajih za tekočo upravo po državnem proračunu odgovarja sicer odstotku dohodkov iz naših krajev, da smo pa manj udeleženi pri investicijah, za kar služijo predvsem posojila države pri njenih zavodih. Zadnja večja investicija države je bila 1 milijardno poso-

iljo za javna dela. Tu je znašal naš odstotek pri cestah komaj 6%, pri železniških novogradbah pa ravnotoliko. Iz še novejše dobe je znana razdelitev vsote 2 milijard za ceste. Od tega odpade na Slovenijo 209 milijonov din ali nad 11%. To je vsekakor boljši odstotek kot prej. Od železniških zgradb je na programu iz 4 milijardnega posojila v Sloveniji edino proga Črnomelj—Vrbovsko, katere gradbeni stroški so proračunani na 130 milij. din.

Ker prihajajo za investicije v poštov predvsem sredstva privilegiranih zavodov, je jasno, da prispevamo v največji meri za investicije ravno z denarjem iz naših krajev. Kajti pri nas investicije ne dosegaajo z malimi izjemami odstotkov teh vlog pri javnih zavodih.

Drugod

Tudi drugod po svetu se opaža vedno bolj vpliv javnega denarništva v primeri s skupnim denarništvom. To dokazujejo tudi številke, ki kažejo delež posameznih vrst denarnih zavodov v primeri z višino vlog vseh zavodov. Po podatkih Zveze narodov smo sestavili naslednjo tabelo, ki kaže pomen posameznih skupin denarnih zavodov v nekaterih važnejših državah pred vojno in po zadnjih skupnih razpoložljivih podatkih za 1936.

Statistika nam kaže odstotni delež posameznih vrst denarnih zavodov v primeri z bilančno vsoto vseh zavodov:

	zasebne banke		hranilnice		kred. zadrage		javne banke	
	1913	1936	1913	1936	1913	1936	1913	1936
USA	80	66	20	20	—	—	—	14
Anglija	76	68	4	14	2	3	18	15
Nemčija	50	40	32	25	4	9	14	26
Francija	61	31	—	—	—	4	39	65
Italija	38	11	30	21	8	7	24	61
Švica	64	49	8	7	—	2	28	42
Češkoslov.	—	30	—	24	—	28	—	18
Poljska	—	24	—	—	—	7	—	69
Bolgarija	—	23	—	—	—	25	—	52
Holandija	73	62	8	12	4	11	15	15
Japonska	60	62	13	6	2	4	25	28

(Podatki so vzeti iz knjige Les Banques Commerciales 1938—1939.

I. Aperçu de la situation on monétaire.)

Lahko bi navedli še celo vrsto držav, pa bi se vedno videlo isto: delež javnega denarstva je vedno močnejši, dočim se istočasno najbolj zmanjšuje delež trgovskih bank. Če si naredimo iz statistik Zveze narodov še drugačno razdelitev, dobimo, da imajo javni denarni zavodi (vključno privilegirane zasebne zavode pod javnim vplivom) naslednje odstotke vse bilančne vsote vseh denarnih zavodov v dotičnih državah:

Poljska 69%, Francija 65, Italija 61, Jugoslavija 57, Čile 55, Bolgarija 52, Švica 42, Avstralija 40, Nova Zelandija 35, Japonska 28, Nemčija 26, Norveška 23, Južnoafriška Unija 19, Švedska 19, Češkoslovaška 18, Anglija 15, Holandija 15, Grčija 14, USA 14, Kanada 3, Finska 2, Danska 0. Vse številke se nanašajo na leto 1936. in so države razporejene po višini

deleža javnih denarnih zavodov pri skupnih aktivih vseh denarnih zavodov. Cela vrsta držav je že, kjer je vpliv javnih zavodov, tako velik, da obsegajo nad polovico vseh aktiv. Le v državah s kolikor toliko svobodnim gospodarstvom je delež še majhen, se pa povečuje in bi verjetno najnovejše številke še bolj pokazale napredek javnih zavodov. Posebej nam je v tej tabeli omeniti Francijo, kjer je bil že pred vojno vpliv javne roke v denarništvu izredno znaten in je Francija v tem oziru služila za vzor tudi po vojni marsikaterim državam, ki so si hotele ustvariti v lastnih zavodih močne opore in zagotoviti dirigiranje gospodarstva.

Oec.

VKNJIŽEVANJE ODBITKOV

Vsi knjigovodje, ki vodijo dvostavno knjigovodstvo mi bodo in mi morajo pritrditi, da se kaj rada prikazuje razlika med zbirom saldov iz knjige saldakonti in med saldov pošteva korespondenti ali upniki in dolžniki v glavni knjigi. Navadno je saldo pošteva v glavni knjigi večji od zbira saldov iz knjige saldakonti. Ta razlika izvira večinoma iz nevknjiženih ali nepravilno vknjiženih raznih odbitkov, popustov, vračil blaga, ovojnine itd. Posebno znaten povzročevalec razlik so razni neupravičeni odbitki, ki jih dolžniki tako radi delajo pri plačevanju računov. Vzrok razlik pa je tudi, da marsikateri vodja knjig ne razločuje različnih odbitkov in jih knjiži nepravilno.

Predvsem razjasnimo razne besedne pojme. Imamo skonto, diskont (eskompt), rabat, dekort in druge take tuje izraze za razne odbitke in popuste.

Skonto imenujemo popust, katerega dobi dolžnik, če plača račun v prav kratkem roku. Pogoj se glasi n. pr. plačljivo v 14. dneh z 2% skonta ali v 90. dneh brez odbitka itd. To se pravi, da si dolžnik sme odbiti 2% računskega zneska, ako plača tekom 14. dni po dnevu računa. Marsikateri dolžnik ne jemlje tega tako natančno, nekateri plačajo malo dni pred 90. dnevi in si vseeno odbijejo še 2% za skonto itd. Tak odbitek ni v redu, ker skonto bi si smel odbiti le za plačilo tekom 14. dni. Za poznejše plačilo si dolžnik ne sme odbiti skonta, pač pa bi mu pripadle obresti za čas, kar plača pred 90. dnevi.

Primer: račun se glasi na 6000. Dolžnik plača v 14. dneh pa si sme odbiti 2% za skonto, t. j. 120.—. Ako bi pa plačal v 60. dneh ali 30 dni pred potekom pogojenega roka, tedaj bi si smel za ta mesec odbiti zakonito dovoljenje obresti, nikakor pa ne 2% za skonto. Če znašajo obresti letno 6%, tedaj bi si smel odbiti 30.—.

Pri odjemalcih je jako priljubljeno zaokroževanje zneskov. Pred vojno so si odbijali vinarje, sedaj si pa odbijajo dinarje. Drugi si odbijajo popolnoma neupravičeno izdatke za poštino. Skoraj vsak dobavitelj prilaga računu položnice. Neglede na to mora po zakonu dobiti upnik svoj denar brez odbitkov poštine.

Nadalje si odjemalci radi odbijajo za primanjkljaje, pokvaro itd. brez ozira ali dobavitelja zadene kaka krivda ali ne.

Diskont ali eskont (diskomt, eskomt) ni vdomačen v blagovni trgovini, pač pa v bančni, kjer je menica blago. Diskont je odbitek za obresti,

katere banka odračuna od meničnega zneska za dobo izplačila meničnega zneska od dne, katerega je dala denar za menico, pa do dne, katerega menica zapade v plačilo. Diskontno obrestno mero določa Narodna banka in se ta mera ravna po obilici denarja. Zasebne banke uporabljajo za malenkost višjo obrestno mero.

Potrata časa in prostora bi bila, če bi se vknjiževalo vsak posamezni odbitek sproti v dnevnik in na poštete v glavni knjigi. Ako se ne uporablja pomožna knjiga za blagajniški promet (blagajniška knjiga) in za izvršena plačila preko denarnih zavodov (banke, poštne hranilnice), v kateri je poseben navpičen stolpec za odbitke, se naj vpelje posebna pomožna knjiga, v katero se vknjižujejo odbitki sproti na koncu meseca pa prenesejo v dnevnik v enem znesku. Ločiti pa je odbitke, ki so upravičeni ali tudi neupravičeni, pa se jih ne misli izterjati in odbitke, katere se bo skušalo izterjati od dolžnika. Neupravičeni odbitki, katere se bo skušalo izterjati, se naj knjižijo na poštete »Neupravičeni odbitki«. Ta poštete se ob zaključku izravna v breme poštev izgube in dobička in ne pride saldo v bilanco med aktiva.

Na osebнем poštetu odjemalca, tedaj v knjigi saldakonti, se odbitek (tudi neupravičen) pač izknjiži v glavnem stolpcu, toda, če se namerava tak odbitek izterjati, tedaj bi se naj zabeležil še v posebnem stolpcu, da je takoj razvidno, kateri odbitek se izterjuje.

Razne še tako neupravičene odbitke se težko izterja zlepa in je tedaj pogrešno, če bi se jih izkazovalo kot polnovredne terjatve. Rabat se imenuje popust, ki se dobi pri odjemu večje količine. Navadno se dobi ta popust v blagu. N. pr. kupim 100 zavitkov čaja, jih dobim 120, plačam pa samo 100 itd.

Rekort imenujejo odbitek za slabo blago ali primanjkljaj na teži.

Fr. Z.

MEDNARODNI BLAGOVNI TRGI

Potek cen na mednarodnih blagovnih trgih v začetku junija je bil neenoten. Pregled meseca maja nam pravi, da se je v aprilu opazovana močna navzgorna tendenca za vojskovanje važnega blaga le deloma nadaljevala in se ponekod tudi ustavila, ker je povpraševanju takoj zopet odgovorila velika ponudba. Nekateri trgi so se oslabili v reakciji na prejšnje velike pridobitve glede cen; vobče pa lahko rečemo, da se je povprečna višina v maju vseeno še nadalje nalahno dvignila.

Svetovni žitni trg se je mogel nadalje utrditi, ker je ostalo povpraševanje konsumnih dežel razmeroma živahno. V prvem junijevem tednu je bilo prepeljane okoli 480.000 ton pšenice, največja vsota po januarju 1937. Zlasti radi so nakupovali pšenico iz *l a p l a t s k i h d r ž a v*; trud Argentine, da bi se znebila iz svojega velikanskega pšeničnega pridelka v znsku 9,150.000 ton preostalega previška v znesku 6,300.000 ton, je bil še nadalje zelo uspešen in so od previška odposlali že 1,600.000 ton v obalna pristanišča v svrhu nadalnje odprave. Vseeno je pa preostali znesek 4,700.000 ton največji previšek, ki ga je Argentina kdaj v tem času imela. Mnogo upanja ji daje kanadski pšenični pridelek, ki je cenjen na 7,200.000 ton proti 9,500.000 tonam v preteklem letu. Tudi pridelek Zedi-

njenih držav, ki so ga cenili na 20,400.000 ton, bo brez dvoma dobil znatno korekturo navzdol.

Na trgu kolonialnega blaga se je navzdolno gibanje v ceni kave ustavilo, čeprav je statistični položaj slej ko prej zelo neugoden in je izvoz kave iz Brazilije še naprej nezadovoljiv. — Na trgih kakaa se je po dolgi slabosti prvič zopet pojavila okrepitev. — Na trgu sladkorja se navzgor gibanje ni več nadaljevalo, temveč so notacije po končani sladkorni konferenci v Londonu kolebajoč zopet padle, čeprav je ostal razvoj porabe povsod zelo zadovoljiv; na omenjeni konferenci je bilo raznim deželam dovoljeno zvišanje njih izvoznih kvot. Pridelovalni prostor sladkorne pese v Evropi se za kampanjsko leto 1939/40. ceni na 3,054.000 ha proti 3 mil. ha v letu 1938./39. Svetovna produkcija sladkorja v kampanji 1938./39. bo znašala 28,800.000 ton proti 29,345.000 tonam v letu 1937./38., pri čemer gre padec izrecno le na rovaš evropske sladkorne pese. — Zelo trdno se je držal trg kavčuka; v aprilu nastopivše zgube v cenah so se mogle v polnem obsegu zopet popraviti, ker se je izvršilo mnogo nakupov na zalogo. V U. S. A. na primer je poraba kavčuka letos večja kot je bila lani. V mednarodnih tržnih krogih so mnenja, da se bo spričo le za 5% na 55% zvišane izvozne kvote in spričo pričakovanega nadaljnjega pojemanja samo še okoli 400.000 ton obsegajočih zalog pojavilo močnejše naraščanje cen, če se bo povpraševanje nekoliko ojačilo.

Blago	Borza	Konec 1936	Konec 1938	Začetek maja 1939	Začetek jun. 1939
Pšenica	Chicago	135.20	69.06	74.88	75.75
Sladkor	London	5.50	6.25	8.44	7.13
Kava	New York	8.87	5.50	4.17	4.18
Kavčuk	London	10.25	8.25	7.94	8.31

Statistični položaj svetovnih kovinskih trgov ni neugoden, ker se pri barvanih kovinah svetovna produkcija in prodaja precej izenačujeta. V londonskih borznih krogih so mnenja, da bo seja mednarodnega omejitvenega odbora za cin zvišala cinovo eksportno kvoto za 3. četrtletje za najmanj 5%. Poučeni krogi ne verjamejo, da bi bili Italija in Bolivija res sklenili pogodbo o prodaji 20.000 ton bolivijskega cina. Ta svota krije štiriletno italijansko porabo in gre tudi preko okvira bolivijske produkcijske kapacitete. Tudi na trgu bakra se je pojavilo po Binkošti prvič zopet živahno povpraševanje, tako da se je mogla londonska notacija v polni meri držati. — Tudi na trgu svinca in cinka je postala prodaja živahnejša. London je v teku svojih oboroževalnih priprav uvozno carino za cink zelo zvišal, da omogoči angleškemu producentom močno zvišanje njih produkcije.

Blago	Borza	Konec 1936	Konec 1938	Začetek maja 1939	Začetek jun. 1939
Baker	London	54.00	50.36	48.25	49.00
Cin	London	233.00	217.25	225.38	226.37
Svinec	London	28.37	15.50	14.38	14.56
Cink	London	19.94	14.12	13.59	14.06

Na trgih tekstilnih surovin je okrepitev cen bombaža, ki se je pojavila že v drugi aprilovi polovici, nalahko napredovala, čeprav je statistični položaj slejkoprej zelo neugoden. Ameriška domača potreba se je sicer nekoliko dvignila, zato je pa izvoz še nadalje znatno padel,

pri čemer se neprodane zaloge ameriškega bombaža še nikakor niso zmanjšale. Znašale so v začetku maja 3,240.000 ton proti 2,760.000 in 1,410.000 tonam ob istih prejšnjih dveh dveh letih. — Notacije volne so na raznih krajih popuščale, ker je postalo nakupno delovanje v zadnjem času nekoliko slabejše. — Na trgih surove džute je obstojala pred kratkim velika hausse, ker sta angleška in francoska vlada izvršili velikanska naročila za dobavo vreč za pesek; sedaj se je to gibanje na hausse ustavilo, menda zato, ker imajo vreč že zadosti in pa ker prihajajo iz Indije ugodna vremenska poročila, ki obetajo zopet večji pridelek; zato je notacija nekoliko padla.

Blago	Borza	Konec 1936	Konec 1938	Začetek maja 1939	Začetek jun. 1939
Volna	New York	13.04	8.88	9.31	9.62
Bombaž	London	19.00	19.62	29.25	26.50
Džuta	Antwerpen	24.50	22.87	20.83	20.62

Vobče moremo reči, da svetovni blagovni trgi niso povsem neprijazni in da se marsikje opaža okrepitev in poživljenje. Zir.

MEDNARODNI BORZNI INDEKS

Ce računamo mednarodni indeks najvažnejših svetovnih borz konec 1. 1927. s številko 100, so njegove številke za sredo aprila in za začetek junija 1939 sledeče:

Borza	Sredi aprila 1939	Začetek junija 1939
Berlin	48.5	47.6
London	56.7	61.3
Pariz	51.1	57.4
Bruselj	30.6	36.3
Amsterdam	46.1	51.0
Zürich	51.2	53.6
Milan	117.8	133.4
Stockholm	24.6	25.7
New York	74.0	77.8
Povprečnost	55.6	60.5

Od leta 1927. dalje se je mnogo epremenilo. Prišlo je do krize v Ameriki, ki je potegnila ves ostali svet za seboj; prišlo je do velikega Kreugerjevega poloma, ki je potisnil stockholmsko notacijo dol pod deset; prišlo je do aneksije Avstrije od strani Nemčije, ki je vrgla Dunaj iz vrste velikih mednarodnih borz; prišlo je do znanih dogodkov v Čehoslovaški, ki so izrinili tudi Prago itd. itd. Stockholm si je polagoma opomogole, a ne more priti do 30. V zadnjem poldrugem mesecu je mednarodni borzni indeks z berlinsko izjemo povsod narasel in je z začetkom junija izkazal tri petine stanja od leta 1927.

SPREMEMBE V SVETOVNI TRGOVINI

Prodaja v mednarodni blagovni izmenjavi doseže vobče v zadnjih mesecih leta svoj višek, ker je takrat glavni čas za prevoz poljedelskih pridelkov, in se v prvih mesecih novega leta zopet zniža. Popolnoma v redu je torej, če je tudi letos v prvih mesecih mednarodna blagovna izmenjava padla; vrednost izmenjanega blaga v 53 deželah, ki predstavljajo 90 do 95 % vse svetovne trgovine, je padla od lanskega četrtega do letošnjega prvega četrtletja za 5.8 %, torej približno toliko kot v prejšnjih

letih. Seveda so pa cene v svetovni trgovini izmenjanega blaga še nadalje padle za 3'6 %, dočim so prodajne množine nazadovale samo za 2'1 %. Če bi ne bilo sezijskih vplivov, bi bila vrednost prodanega blaga ostala približno enaka, količina pa bi bila celó nekoliko narasla. Popolna normalizacija v razvoju svetovne trgovine še ni dosežena. Padec cen pri izmenjanih blagovnih vrstah kaže na to, da izenačenje med ponudbo in povpraševanjem še nikakor ni doseženo.

V Evropi je padel izvoz in uvoz zlasti v velikih industrijskih deželah; posebno velik je bil padec uvoza v Veliki Britaniji (16'3 %), v Franciji (12'9 %) in Italiji (23'7 %). Padec izvoza ni bil tako znten: Velika Britanija 6'8 %, Italija 7'7 %, Nemčija 7'1 %, dočim je v Franciji kot tudi v Sviči izvoz celó nekoliko narasel. V evropskih agrarnih deželah je uvoz prav tako bolj nazadoval kot izvoz; v nekaterih deželah je izvoz narasel. — V prekomorskih deželah se je uvoz industrijskih dežel nekoliko poživil — v U. S. A. za 4'8 %, v Japonski za 2'3 % itd. —; povedati pa moramo, da je bil uvoz U. S. A. že prej izredno slab. Izvoz iz U. S. A. je padel za 15 %, izvoz iz Japonske je pa nalahno narasel. V prekomorskih surovinskih deželah vobče je začel uvoz polagoma padati, bolj kot izvoz, ki je tudi padal.

Podamo statistični pregled za omenjenih 53 držav.

Dežele 53 dežel	1. četrletje 1939 napram	
	1. četrletje 1938	4. četrletju 1938
Trgovina	— 6'3 %	— 5'8 %
Uvoz	— 8'2 %	— 4'6 %
Izvoz	— 4'2 %	— 7'1 %
26 evropskih dežel		
Trgovina	— 6'7 %	— 6'9 %
Uvoz	— 10'4 %	— 5'6 %
Izvoz	— 1'7 %	— 8'4 %
27 izvenevropskih dežel		
Trgovina	— 5'7 %	— 4'3 %
Uvoz	— 4'3 %	— 2'9 %
Izvoz	— 6'9 %	— 7'1 %

NAŠ GOSPODARSKI POLOŽAJ

Po znanih mednarodnopolitičnih dogodkih v marcu in aprilu, ki so se končali s proglasitvijo nemškega protektorata nad Češko in Moravsko, z vpostavitvijo Slovaške države in koncem Podkarpatske Ukrajine ter z zasedbo Albanije po Italiji je nastopilo v mednarodni politiki nekoliko pomirjenja. Vsi ti dogodki so prinesli s seboj namreč vznemirjenje našega gospodarstva. To vznemirjenje se je počasi poleglo, najbolj pa je prispevala k pomirjenju pot kneza namestnika v Rim in Berlin. Zlasti so bile za nas pomembne izjave najmerodajnejših činiteljev Nemčije, da smatra Nemčija sedanje meje med Jugoslavijo in Nemčijo za dokončne, kar je podčrtal tudi knez-namestnik v svojem odgovoru nemškemu državnemu kancelerju. To je v največji meri bilo razlog pomiritve tudi na gospodarskem polju, ker nam pač ne preti nobena nevarnost.

V tem času so bila tudi končana gospodarska pogajanja med Nemčijo in našo državo v Kölnu, ki so prinesla ureditev številnih odprtih točk v našem gospodarskem razmerju s to državo. Trajala so od 20. maja do 7. junija in so bila delno prekinjena za časa bivanja kneza-namestnika v Nemčiji.

Trgovinski promet naše države s Češko in Moravsko. Pogajanja so uredila dvojje: naše gospodarsko razmerje do češkomoravskega protektorata in pa tečaj marke v prometu z Nemčijo.

Za enkrat je ostal češkomoravski protektorat samostojno carinsko ozemlje, pričakovati pa je, da bo v teku prihodnjega leta vključen v carinski sestav velikega nemškega rajha. Do tedaj se bo trgovinski promet naše države s Češko in Moravsko razvijal na dosedanji način. Ker je zadnje čase uvoz k nam iz protektorata zelo padel, so se Nemci prizadevali, da bi ohranili ta promet na dosedanji višini in pravi komunike o pogajanjih, da je zagotovljen dosedanji uvoz iz Češkoslovaške k nam.

Ker se je promet s češkomoravskim protektoratom neugodno razvijal, je prišlo tudi do motenj v plačilnem prometu. Meseca maja smo prešli v kliringu s Češko in Moravsko iz aktivnega stanja v pasivnost, kar je grozilo v veliki meri zmanjšati naš izvoz tja. Toda ta izvoz je bil za Češko in Moravsko življenjska potreba, ker je šlo največ za živino. Naše merodajne oblasti so najprej odredile uvedbo zasebnega kliringa s Češko in Moravsko. Pri tem je grozil tečaj češke krone znatno pasti in je morala naša Narodna banka intervenirati v korist češke krone v zasebnem kliringu na naših borzah. Sedaj je prišlo v Nemčiji do sporazuma, po katerem ostane tečaj krone na dosedanji višini, t. j. približno 150 din za 1 krono. Uveden bo zopet prejšnji, uradni klirinški sistem plačil. Naša Narodna banka je vodila o tem računa, tako da je zvišala tečaj češke krone v zasebnem kliringu zopet na 150.

Dvig tečaja nemške marke. Lani v jeseni je bil med nami in Nemčijo dogovorjen tečaj 14:30 za nemško marko, dokler bo imela Narodna banka na razpolago dovolj intervencijskega materiala. Toda ta material je bil kmalu izčrpan in sredi januarja je bil tečaj marke znižan na 13:80. Ko so se začela pogajanja z Nemčijo, je bilo jasno, da bo Nemčija zahtevala v prvi vrsti zopetno zvišanje tečaja marke in je zaradi tega nastopila nervoznost na naših borzah. Narodna banka je uvedla racioniranje v trgovini z markami, kakor je že obstajalo prej pri svobodnih devizah. Tako se je zgodilo, da je bil večinoma krit le majhen del povpraševanja po markah in so se kopičile nezadovoljene potrebe.

Še preden so bila pogajanja dokončno končana, je Narodna banka začela postopno zviševati tečaj nemške marke. V ponedeljek dne 5. junija je bil tečaj zvišan na 13:85, nato še višje, tako da je dosegel dne 9. junija 14:30 in se bo verjetno ta tečaj držal tudi dalj časa, ker pravijo, da je poskrbljeno za ravnotežje v blagovnem prometu.

Zvišanje tečaja nemške marke pomeni nadaljnjo favoriziranje našega izvoza v Nemčijo, kar predstavlja znatno nevarnost na naš izvoz v devizne države. Na ta izvoz smo pa naravnost življenjsko navezani, ker drugače ne moremo dobiti potrebnih deviz za državne potrebe in za nabavo važnih surovin, brez katerih bi se poslovanje velikega dela naše industrije moralo ustaviti ali pa v največji meri omejiti. Da tega interesa nimamo, je popolnoma naravno. Zaradi tega bo potrebno misliti na drug način pospeševanja izvoza v devizne države. Tozadevno pričakujemo mnogo od trgovinskega in plačilnega sporazuma s Francijo, o katerem smo že poročali.

Za enkrat je najboljša pot subvencioniranje izvoza, kakor ga poznajo že mnoge druge države. V tej smeri gredo sedaj prizadevanja naših merodajnih faktorjev. Napravljen je bil tudi že korak v tem smislu, ker je bilo uvedeno premijevanje izvoza v levantske države na osnovi transfera kapitala od nas v dotične države. Zavod za pospeševanje zunanje trgovine je pooblaščen dovoljevati za posamezne vrste predmetov izvozne premije na račun transfernega konta, tako, da se del izvoznih deviz obračunava po ustrežajočem višjem tečaju funta. Premijo določi zavod za vsak konkreten primer po predlogu in na osnovi kalkulacij izvoznika, katere potem seveda kontrolira.

Toda izkazalo se je, da samo tako omejeno subvencioniranje izvoza ne zadostuje. Predvsem je treba razširiti listo predmetov, ki pridejo v poštev pri izvozu, pa tudi povečati listo držav, v katere naj bi šel naš subvencionirani izvoz.

V okvir naših prizadevanj za povečanje izvoza v devizne države spada vsekakor tudi obračunavanje angleškega funta po višjem tečaju pri izvozu nekaterih predmetov. Za enkrat je lista teh predmetov majhna, gotovo pa je, da se bo morala s časom povečati in zlasti vpeljati za naš les povišanje tečajev, ker bomo le na ta način konkurenčni v deviznih državah.

Pri tem smatramo, da tak individualen način pospeševanja izvoza v devizne države nima samo dobrih strani, ampak tudi slabo stran, ker je preveč individualen in prepuščen presoji naših oblasti. Subvencioniranje izvoza mora biti zgrajeno na splošnih načelih, ravno tako, kakor bi moralo biti dodeljevanje deviz bolj splošno, ne pa individualno. Priznamo, da so potrebne gotove izjeme, kadar gre za življenjsko eksistenco podjetij, toda izjeme kaj rade postajajo pravilo in tako se bodo množile pritožbe proti neenakemu dodeljevanju in obračunavanju deviz. Posebno je v naši državi nevarno dati razmaha tem pritožbam, ker bodo vedno iskani vzroki tudi na krajih, kjer dejansko niso, to pa delno zaradi nepoznanja razmer, delno pa zaradi razumljivih domnev velikega dela našega gospodarstva o delu osrednjih oblastev.

Naša trgovina s Slovaško je popolnoma zastala, čeprav imamo velik interes na njej, mogoče pa še v večji meri Slovaška, kjer so težave na dnevnem redu. Smatramo, da je v interesu naše zunanje trgovine, da se čimprej uredi to vprašanje, kakor bo treba misliti tudi na ureditev trgovinskih odnošajev s Španijo. Naša vlada je uradno zastopana pri sedanjih španski vladi in v interesu našega izvoza je, da se čimprej začne pogajanja s Španijo, ki je bila vedno važen odjemalec naših proizvodov, zlasti pa lesa in je torej na izvozu v Španijo zelo interesirano naše področje. Težava je zopet v plačilnem prometu, ker imamo na eni strani okoli 3 milijone pezet starih terjatev iz l. 1936., na drugi strani pa so plačilne možnosti Španije še vedno majhne in se je bati, da bo naše na kapitalu revno gospodarstvo moralo zopet kreditirati drugim v obliki blagovnega izvoza znatne vsote.

Pomirjenje na denarnem in kapitalnem trgu, Svetovno-politični dogodki v marcu, pa tudi v aprilu so imeli naravno znaten vpliv tudi na naše denarne zavode. Komaj smo dobro preboleli septembrsko krizo, že se je pojavila nova napetost na denarnem in kapitalnem trgu.

Na kapitalnem trgu so popustili tečaji državnih papirjev. Tako vidimo, da je povprečni tečaj vojne škode padel od 473.24 meseca februarja na 453.42 meseca aprila, do 13. junija pa se je zopet zvišal na 467.50—468 (to so tečaji beograjske borze).

Vloge v vseh denarnih zavodih so še meseca februarja narasle za 114 na 11.809 milij. din in tako presegle stanje pred krizo lanske jeseni (tedaj je bilo zabeleženo najvišje stanje s koncem avgusta v višini 11.790 milij. din). V marcu so se vloge vseh denarnih zavodov zmanjšale za 304 na 11.505 milij. din. Tudi april je prinesel nadaljnje zmanjšanje vlog na približno 11.243 milij., vendar je v maju napetost zopet popustila in so se začele vloge vračati v denarne zavode.

Ker do najnovejšega časa nimamo podatkov o višini vlog pri vseh zavodih, se omejujemo na podatke obeh privilegiranih državnih zavodov, Poštne hranilnice in Državne hipotekarne banke (v milij. din):

		hranilne vloge		skupno	ček. vl. P. hr.
		Poštna	DHB		
31.	I. 1939	1.323.55	1.475.1	2.798.65	1.775.9
28.	II. 1939	1.365.6	1.521.26	2.876.86	1.697.4
31.	III. 1939	1.358.07	1.511.6	2.869.67	1.550.6
30.	IV. 1939	1.219.1	1.412.4	2.631.5	1.508.2
31.	V. 1939	1.229.26	1.439.9	2.669.2	1.598.8

Iz tega pregleda je razvidno, da so se čekovne vloge pri Poštni hranilnici zmanjšale že februarja, hranilne vloge pa so se zmanjšale na splošno šele marca. Zmanjšanje se je nadaljevalo v aprilu, v maju pa so se hranilne in čekovne vloge zopet zvišale, vendar hranilne v manjši meri.

Obseg zmanjšanja in zvišanja čekovnih vlog po posameznih podružnicah Poštne hranilnice nam kažejo naslednje številke:

	število računov	čekovne vloge (v milij. din)			
	31. maja	31. marca	30. aprila	31. maja	
Beograd	8.122	694-0	694-9		719-2
Zagreb	6.764	359-35	332-7		360-46
Ljubljana	6.670	231-3	213-6		258-3
Sarajevo	2.417	162-96	166-6		166-45
Skoplje	1.550	67-66	66-1		57-7
Podgorica	196	28-2	26-95		29-8
Sušak	171	7-2	7-36		6-9
skupno	25.890	1.550-6	1.508-2		1.598-8

Po podatkih v izkazih Narodne banke za zadnja dva meseca se vidi napetost. Povečala so se posojila banke, nadalje je narasel tudi obtok bankovcev, istočasno pa so se zmanjšale žirovne vloge. V naslednjem podajamo izvleček iz izkazov Narodne banke za zadnja dva meseca (v milij. din):

	Zlata podlaga (s prem.)	devizni zaklad	posojila	žirovni rač.	obtok bankovcev
31. XII. 1938	2.453-85	643-5	1.771-3	1.080-0	6.920-7
31. I. 1939	2.455-8	526-64	1.685-4	1.108-1	6.607-56
28. II. 1939	2.458-65	437-9	1.650-4	1.048-7	6.539-6
31. III. 1939	2.461-6	438-3	1.675-56	855-2	6.805-9
30. IV. 1939	2.462-9	485-05	1.975-54	834-67	7.423-45
31. V. 1939	2.464-9	524-5	1.835-2	927-6	7.297-6
15. VI. 1939	2.466-2	558-8	1.811-66	1.038-46	7.065-27

Iz tega pregleda je razvidno, da so se v marcu in aprilu posojila banke zelo dvignila, toda v maju so se zopet zmanjšala in se to zmanjšanje še nadaljuje. Slučno so žirovni računi v marcu in aprilu znatno padli, sedaj pa so se zopet dvignili na normalno višino. Obtok bankovcev se je v marcu in aprilu znatno povečal, nato pa je postopno padel. Obenem moramo ugotoviti, da se je obtok kovancev zadnje mesece znatno zmanjšal. Na koncu septembra lani je dosegel 805 milij. din, nato pa je do konca leta 1938. padel na 778 milij. din. V tekočem letu je obtok kovancev padel do konca marca na 724 milij. din, do konca aprila se je neznatno povečal na 730 milij. din, dočim je znašal dne 8. junija samo še 714 milij. din. Najbrže se ne motimo, če trdimo, da je to v zvezi z odtegotvanjem dela kovancev za prekovanje, ki je v teku in nam je v kratkem pričakovati novega kovanega denarja v plačilnem prometu.

Razveseljivo dejstvo je, da je začel naš devizni zaklad naraščati, vendar še ni dosegel stanja na koncu leta. Povečanje deviznega zaklada je imelo ugodno posledico v tem, da je lahko Narodna banka odobrila že uvoznikom znatne vsote iz naslednjega četrletja za kritje njih potreb, tako da je bilo omogočeno v znatni meri predvsem poslovanje naše industrije.

Na splošno se naša konjunktura doslej še ni v znatni meri poslabšala. To se vidi predvsem iz številke o zaposlenosti našega delavstva. Po podatkih Osrednjega urada za zavarovanje delavcev v Zagrebu za vso državo in Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani je znašalo povprečno število zaposlenega delavstva v prvih mesecih t. l. v primeri z ustrežajočimi meseci lanskega leta:

	Osrednji urad		Okrožni urad	
	1938	1939	1938	1939
januar	621.774	645.941	88.242	89.657
februar	652.444	680.520	90.092	92.298
marec	683.809	703.533	92.317	95.712
april	705.375		96.147	98.775

Te številke so zadovoljive, toda za razvoj konjunktura so najbolj merodajne investicijske industrije in opaža se, da pada uvoz strojev in železa, ki sta najvažnejši merili za razvoj investicijske delavnosti v naši državi.

Nerazveseljivo dejstvo je tudi, da se zmanjšujejo državni dohodki. Tako so znašali državni dohodki meseca aprila letos samo 849 milij. din (lani aprila 875 milij. din). Po posameznih vrstah so znašali državni dohodki (v milij. din, v oklepajih podatki za april lanskega leta): neposredni davki

156.8 (163.14), posredni davki 262.54 (261.3), od tega trošarine 77.7 (67.1), takse 100.5 (102.57) in carine 84.4 (91.64), nadalje monopolski dohodki 168.3 (167.26), od tega tobak 130.0 (129.2), sol 19.0 (19.44), petrolej 4.2 (5.44), žigalice 7.04 (6.54) in cigaretni papir 6.8 (5.94) milij. din, končno so dala državna gospodarska podjetja 268.8 (279.66) in razni dohodki 9.7 (4.25).

Zato je razumljivo, da je finančni minister dal za sestavo novega državnega proračuna za 1940/41 navodila, naj upoštevajo predlagatelji, da se nahaja naše gospodarstvo na preokretu in da ne moremo več računati optimistično na razvoj konjunktura in da bo potrebno začeti iz varčevanjem.

Značilen je tudi razvoj naše zunanje trgovine. Izvoz se je po količini zmanjšal v primeri z lanskim letom (če upoštevamo prve štiri mesece leta) za 18%. Tudi naš uvoz se je zmanjšal v primeri z lanskim letom po količini za 2.9%. V prvih 4 mesecih t. l. je znašal ves naš uvoz 1.675.45 (lani v prvih 4 mesecih 1.743.85) milij. din, dočim je znašal izvoz 1.514.8 (1.569.5) milij. din. Tudi se vedno večji del naše zunanje trgovine razvija v kliringih in naš izvoz postaja vedno bolj odvisen od italijanskonemškega bloka. Tako je tvoril izvoz v Nemčijo v prvih 4 mesecih t. l. 27.72%, v Češkomoravsko 11.82, v Italijo pa 10.71% vsega izvoza. Slična je tudi naša odvisnost od uvoza iz teh držav, kajti letos v prvih 4 mesecih je znašal naš uvoz iz Nemčije 42.44, iz Češkomoravske 7.03 in iz Italije 12.12% vsega našega uvoza.

Vse te številke kažejo, da smo prišli v novo fazo našega konjunktturnega razvoja. Večajo se težkote, ki jih imamo zaradi prevelike povezanosti s klirinškimi državami, naša notranja konjunktura pa tudi postopno popušča. Kaže, da je cikel konjunktturnega valovanja prišel v novo dobo, kjer bo po letih dviga zopet nastopilo nazadovanje. V tej dobi pa se postavljajo pred nas nove velike zahteve, ki so v zvezi z državno obrambo, za katero bo treba znatnih sredstev. Za prehod v to dobo se bomo morali temeljito pripraviti, da ne bomo ponavljali v naši gospodarski politiki prejšnjih napak, katerih pogubne posledice še danes čutimo. Treba bo imeti za dobo konjunktturnega popuščanja tudi rezerve, iz katerih bomo lahko črpali, in tudi potrebno razumevanje za poznavanje gospodarskih vprašanj, da bo lahko državna gospodarska politika vplivala bistveno na potek konjunktura z uspešnimi sredstvi.

Ljubljana, 18. junija 1939.

D. P.

OGNJIŠČE

Uporaba ognja je odprla predzgodovinskemu človeku pot do višje kulture. Ni je kronike, ki bi nam povedala, kdaj se je zbudila v praečloveku želja, da ukroti ogenj, ta zagonetni zaklad, ki so ga morali ne-prestano krmiti, ki je živel le tedaj, če je dobival hrano. Nekega dne morda je prišlo ljudem na misel, da so si spletli košaro iz dračja, jo obložili z ilovico in nesli žerjavico, ki jo je dala strela ali tok lave, domov v svoje dupline.

Iz želje, da se ogenj ohrani, je nastala najpreprostejša oblika ognjišča. Sčasoma so prišli na to, da se je ogenj lahko zadušil, če ni imel podlage, ki je propuščala zrak. Zato so naložili kamne drugega na drugega, na njih se je razprostrl plamen, in dali so mu streho za zaščito proti dežju. Če so živeli v stepi, polni vihnega vetra, so mu dali zaslonilo proti vetru, narejeno iz dračja. Hoteli so si ohraniti ta sveti demon, častili so ga, saj jih je varoval pred golaznijo in divjimi zvermi, ščitil je pred zvermi ženo, ki je sama ostala doma, ko je šel mož na lov. In ker je ogenj ženo varoval, je tudi ona njega varovala, ga je hranila, gojila, je postala njegova zaščitnica in zaščitnica ognjišča. Ko so nato okoli ognjišča napravili kočo, ko so v strehi te koče odprli luknjo, da se je vroči zrak

mogel dvigniti, so s kamnito podlago, z dovajanjem in odvajanjem zraka ustvarili že praobliko ognjišča, ki se v svoji preprostosti ni do današnjega dne skoraj nič spremenila. Lahko si izberemo namesto surovega kamna pečnice, moremo naravno odvajanje zraka nadomestiti z umetnim ali kakor koli: princip ognjišča je ostal isti.

Kmalu so prišli na to, da kos mesa bolje diši, če je pražen, kakor pa, če je surov, dalje, da ga moremo tudi skuhati, itd. Toda, kar postavlja ognjišče nad vso drugo hišno opravo, je njegova kulturnotvorna vrednost. Dočim so morali prvi ljudje, dokler niso imeli pravega domovja, pač spati nekakšno zimsko spanje, dobi polagoma ognjišče, dajalec toplote v hiši, pomen zbirališča in shajališča, zlasti v mrzlih krajih. Ob ognjišču se čutijo ljudje varne pred mrazom in temo brezkončnih zimskih večerov.

In sedaj tudi prvič zasveti vloga žene v izredno lepi luči. Izoblikoval se je pojem hišne gospodinje. Ona, varovalka ognja, sprejema pozimi v prostorih svojega lastnega gospostva može v goste, postane priča njih razgovorov, postane polnovredna, govori z njimi in zadobi pri narodih mrzlih krajev ono visoko etično stališče, kakršno je v grški in severni mitologiji vedno in vedno zopet orisano. Kako lepo nam slika Homer Penelopo, ženo Odisejevo, sedečo na častnem mestu hišne gospodinje: sedi ob ognjišču v blišču ognja. In pri materi Navzikae beremo isto.

Kar pomeni za svetišče sveti božji kip, to je za hišo ognjišče s svojim hranečim in ogrevajočim plamenom. Od ognjišča izhaja prvotno vsa zgradba hiše, ognjišče je središče, je svetišče družine. Migljajoči blišč čistečega plamena izžareva mir in srečno tišino, ob ognju ognjišča mora utihniti vsak prepir, zgubi hudobija svojo moč. Tam najde popotnik svoje gostišče in begunec svojo varno zaščito, pa četudi je kriv.

Nedotakljivost, ki jo ognjišče nudi, pa zahteva na drugi strani njegovo neomadeževanost. Čast ognjišča je čast hiše, in gorje onemu, ki bi si drznil dotakniti se čistoče gostoljubnega ognjišča!

Kako drastično postopa Odisej z brezvestnimi deklami, ki so oskrunile ognjišče! Kot brinovke jih obesi nad žgoči ogenj. — Pri Špartancih je bil sveti plamen ognjišča bojno znamenje. Kakor je zastava, ki so jo nosili pred borilci, simbolizirala domovino, tako je ogenj, vzet od domačega ognjišča, predstavljal domačijo. Nosilec ognja je hodil med bojem v trinožno kozico med bojnimi vrstami, da je borilce z ognjem domačije stalno krepil. — In kako so ogenj častili Rimljani! Čast ognja jim je bila čast države; gorje Vestalki, čuvarici večnega ognja, če ga je pustila ugasniti! Živo so jo pokopali.

Kakor rečeno, se je ognjišče v teku zgodovine le malo spremenilo. Postelja, stol, miza i. dr. kažejo mnogo sprememb, ognjišče je pa ohranilo svojo prvotno obliko in so ga zboljšali le glede odvajanja dima in izrabe gorivne moči. Polagoma je nastal dimnik, viseč nad ognjem kot zaščitna streha. Pisani krožniki, cinasti vrči, bakrena posoda obkrožajo njegov rob in ustvarjajo ono pristrčno in udobno razporeditev, ki ga dobimo še danes v ognjiščnih kotih starih kmečkih hiš.

Pozneje je veselo plameneči odprti ogenj domačih ognjišč izginil. Industrializacija je ustvarila ognjišča, ki so bolj držala vročino. Znašli so rešetko, pokrivali so ognjišče z železno ploščo, ki je dovoljevala istočasno ogrevanje več loncev. Kuharska umetnost, ki je od 17. stoletja

dalje zelo vzcvetela, je prav tako s svoje strani pripomogla k izpopolnitvi ognjišča. Istočasno priprava več jedi je zahtevala tudi več kuhinjske posode in tako so se stene okoli ognjišča začele vedno bolj polniti s ponvami in kozicami, z vrči in žlicami in z vsem drugim, kar mora imeti kuhar ali gospodinja v neposredni bližini.

Ognjiščno napravo so še dalje izpopolnjevali in so slednjič prišli do tega, kar imamo danes, do električnega in do plinskega ognjišča, kjer nam že najmanjši prostor zadostuje, da skuhamo obed za vso družino. Z električnim ognjiščem je izginila romantika ognjišča z živim migljajočim plamenom; vendar se bo tudi gospodinja ob električnem ognjišču vedno čutila kot »zaščitnico ognjišča«. Kajti, najsi bo tako ali tako, ognjišče je bilo, je in bo zmeraj središče vsake domačnosti, ostalo bo simbol družine.

ITALIJANSKE ZAHTEVE GLEDE SUEŠKEGA PREKOPA

Na konferenci delničarjev Sueške kanalske družbe je govoril predsednik podjetja marquis de Vogüe tudi o vprašanju italijanskih zahtev glede udeležbe na upravi prekopa in glede na znatno znižanje kanalskih pristojbin. Na izredno oster način je predsednik italijanske zahteve zavrgel in je označil njih utemeljevanje kot nevzdržno. Dejal je, da so Italijani postavili najbolj fantastične trditve glede družbe in so na primer trdili, da kanal v tehničnem oziru ni na modernem višku, dočim se vendar uprava prekopa trajno trudi, da izgradi kanal po najmodernejših zaključkih tehničnega napredka. Dalje je Italija skušala utemeljiti svoje zahteve z zgodovinskimi podatki in je trdila, da je bil prekop prvotno zgrajen od italijanskih inženirjev. — Tu sem spada znana zgodovina o načrtih Negrellija in o njih izvedbi po Lessepsu. Mi rečemo samo to, da je bil Negrelli sicer Italijan, da se pa ni čutil Italijana v sedanjem društvu. — Vogüe je dejal, da kanal ni produkt italijanskega, temveč francoskega duha in da Italija nikdar ni bila na njem finančno udeležena. Ob začetku gradbe kanala je bilo placiranih v Italiji samo 2719 delnic, kar znaša pol odstotka glavnice, v Franciji pa 207.900 delnic, ali 52 odstotkov osnovne glavnice. Vsi italijanski ugovori so brez podlage in imajo za cilj samo nadomestitev sedanje družbe po mednarodni družbi. Prekopna družba načelno nima nobenega ugovora proti udeležbi uporabnikov kanala v upravi, in sedi v upravnem svetu že sedem zastopnikov angleških ladjedelnic; družba je tudi pripravljena, da vzame v pretres razširjenje udeležbe, a ona more sprejeti le take člane, ki so pripravljeni, da lojalno sodelujejo in da ne mečejo družbi polena pod noge. Družba v svojih odločbah ni prosta; ona mora trajno misliti na to, da se nahaja kanal na egiptskih tleh. Egipet s svoje strani tudi ne more pripustiti, da bi kdo posegel v njegovo suvereniteto kot bi ravno tako Zedinjene države kaj takega ne dopustile glede Panamskega prekopa in Nemčija glede uprave Kielskega kanala. Oba veleidelničarja Anglija in Francija morata gledati na to, da varujeta neodvisnost kanalske družbe.

Pred temi izvajanci je govoril predsednik o izgledih družbe za bodočnost in jih je ocenil kot ugodne. Zaključki leta 1938. so bili sicer nekoliko slabši kot oni leta 1937., so pa vsa druga prejšnja leta prekosili, tudi prejšnje rekordno leto 1929. Odstranitev vojne nevarnosti bi hitro dovedla do novega razmaha svetovnega gospodarstva in s tem do večjega prometa v kanalu.

DRŽI SE POKONCI!

Drža telesa ni samo nekaj zunanjega, ona vpliva tudi na naše čustveno stanje; in najrazličnejši duševni pojavi so izraženi v nji.

Zakaj ne maramo človeka, ki se kar tako vleče naprej in ki ima nezadovoljen in pust obraz? Morda zato, ker to ni lepo? Ne, za njegovo držo tiči nekaj več. Zdi se nam, da je ta drža izraz njegovega bistva, njegovega mišljenja in čutenja, njegovega razmerja do življenja, ali življenje zanika ali ga potrdi, ali je slab ali krepak. Razumljivo je, da se instinktivno branimo ljudi, ki se ne držijo dobro; zbudi se v nas sum, da pri takih ljudeh tudi v notranjosti in v vsem razmerju do življenja nekaj ni v redu.

Naredimo poskus in poveznimo ramena, prisilimo se k brezupnim kretnjam, sprejmemo vse zunanje znake človeka, ki se je odpovedal življenju. Kaj bo posledica. Kmalu bomo zapazili, kako težko je s tako držo spraviti v sklad potrebni pogum in zagon za življenje. In če igro še naprej nadaljujemo, bo postala gotovo resna. Izraz telesa in obraza, ki smo si ga nadedli najprvo samo za poskušnjo, se bo kmalu polastil naše duše. Marsikdo bi dobro naredil, da bi v tem oziru samega sebe preskusil. Morda se je kdaj oprijel slabe telesne drže, se je je navadil in se sedaj čudi, da v njegovem duhu in v njegovi duši ni vse v redu. Mora se prisiliti k »pozitivni« drži telesa, in se bo marsikakšna ovira ali motnja sama ob sebi razvozljala.

Napraviti moremo tudi obratni eksperiment. Morda smo v dobi, ko nas tere trajno slaba volja. To bi moralo biti za nas vzrok več, da se držimo strumno in veselo, da imamo upapoln obraz, da korakamo s krepkim korakom in da najdemo bodrilno besedo za nas same in za druge. Učinek na znotraj ne bo izostal. Optimizem in energija bosta rasla in slednjič bomo šli gladko preko krize. Če nam ta »trik« že vobče pomaga, koliko važnejši nam bo v viharjih življenja, v resničnih težkočah naše usode! Kdor se v bedi in nevarnosti dobro drži, odvzame že samo s tem velikemu delu svojih sovražnikov torišče, na katerem bi se mogli izživeti; kdor je pa v drži in v izražanju šlapast, odpre sovražnikom duri na stežaj. Podoben je človeku, ki si nakoplje infekcijsko bolezen, ker je naredil vse, da se bacili razpasejo.

Jasno je, da telesa in duše ne moremo ločiti, da obstoji med našim zunanjim in notranjim zadržanjem medsebojno vplivanje. Je-li človek brutalen ali sposoben za finejše razumevanje, ali vzame življenje resno ali na lahko, je-li na znotraj prost ali zvezan, je-li velepotezen ali malenkosten, pogumen ali bojazljiv, odkrit ali nezaupen, vse to in še mnogo drugega se more poznati po njegovi drži, njegovi hoji in njegovih kretnjah. Predrzen človek bo brezpogojno imel tudi »predržno« hojo, pogumen ali harmoničen človek pogumno ali harmonično, ne pa bojzljivo in nervozno hojo. Opognjena ramena in sključena glava govorijo o nerazpoloženju, notranji neprostosti, depresiji; kdor se pa prijazno pokonci drži, nam pravi, da zdravo misli in čuti in da zna iz življenja kaj izvabiti.

Seveda: samo pokončna in moška hoja še ni vse, priti mora zraven tudi še notranja uravnovešenost in zadovoljnost. Naša telesnost vpliva brez dvoma samo do gotove meje tako rekoč sama od sebe na naš značaj, na naše mišljenje, na naše bistvo. Pride nato trenutek, ki nam da nalogo, da spravimo v sklad našo »navideznost« z našim »bitjem«. Moramo si torej

prizadevati, da imamo zares vse one človeške in duševne kakovosti, ki jih z našimi gibi, z našo držo in hojo tako rekoč kličemo na dan. Sicer zaidemo v neistinitost in razdvojenost. V bistvu važno slednjič ni to, kar samo na zunaj predstavljamo, temveč to, kar smo v notranjosti zares; važna ni kretinja sama na sebi, morda kretinja aktivnosti ali dobrote, temveč naša prava miselnost, ki more biti v gotovi meri priklicana z razmerno držo, ki mora pa potem od sebe ven, s tem da v resnici obstoji, podeliti kretinji vsebino in istinitost. Lep je slednjič oni človek, ki je res to, kar kaže, in ki res kaže, kar je; on utelešuje živo enoto.

Pri tem nikakor ne maramo pozabiti na zdravo in krepko držo! Kdor se nam klavrno — žalostno bliža, oznanja, da je proti življenju in proti drugim ljudem. On predstavlja plantažo bacilov, na kateri se bohotno razraščajo pogum jemljajoča čustva in slabe misli. Ne, življenje samo nikakor ne mara dovoliti, da hodimo in se premikamo z vdrtimi prsmi in s trudnimi nogami. Preprosta je filozofija, ki nas uči: Dvigni glavo, glej, da si zdrav, in korakaj pogumno naprej! Potem boš gotovo uspel!

Z življenjskega vidika gledano je slednjič le eno zanimivo: Ali smo šlapasti ali ne, pa naj si bo to telesno ali pa duhovno-duševno. To je prav tako kakor pri marširanju. Le glej jih, kako gredo, vojaki: zanesljivo, zvesto, ne dajo se motiti! Naj si je bil dan še tako naporen, nikdar se niso vlekli ohlapno in malodušno naprej, njih hoja je bila vztrajna, njih drža pokončna. To so pravi vojaki! Ohlapnost in mehkužnost se pojavi tedaj, ko kdo pade in se ne dvigne več. Pasti, to pa ni za nas! Združimo notranjo in zunanjo držo, pa bomo pravi ljudje!

T O I N O N O

Vpisovanje v Državno dvorazredno trgovsko šolo v Ljubljani. Vpis učencev in učenk v I. in II. razred se bo izvršil 1., 2. in 4. sept. 1939 od 8. do 12. ure. V I. razred se sprejemajo učenci in učenke, ki so dovršili štiri razrede srednje šole z nižjim tečajnim izpitom ali štiri razrede meščanske šole z završnim izpitom in nimajo na dan vpisa več nego 17 let. Učenci(ke), ki imajo na dan vpisa več nego 17, pa manj kot 19 let, se smejo vpisati samo z dovoljenjem banske uprave, ki si jo je treba preskrbeti med počitnicami. Sprejemajo se samo učenci(ke) iz teh-le srezov: Ljubljana, Ljubljanska okolica, Logatec, Novo mesto, Kranj, Škofja Loka, Radovljica, Kamnik, Litija, Krško, Kočevje in Laško. — Učenci(ke), ki žele vstopiti v I. razred, se morajo javiti osebno v spremstvu staršev dne 26., 28. ali 29. avg. 1939 med 8. in 12. uro in predložiti z din 10 kolkovano prijavo za vpis, izpričevalo, rojstni list in davčno potrdilo. S srednjih šol se sprejemajo predvsem učenci(ke) z odličnim ali prav dobrim uspehom in vzornim vedenjem.

Učenci(ke) meščanskih šol morajo predhodno napraviti dopolnilni izpit. Zato morajo vsi učenci(ke), ki so dovršili meščansko šolo in se žele priglasiti za vpis v I. razred, vložiti prošnjo za pristopitev k polaganju dopolnilnega izpita in priložiti izpričevalo o završnem izpitu. Prošnjo je treba kolkovati z din 30.— in jo vložiti dne 18. ali 19. avgusta 1939. Zajedno je treba plačati takso za izpit din 160.—. V času od 21. do 25. avgusta 1939 se bodo vršili pismeni in ustni dopolnilni izpiti iz slovenščine, nemščine in matematike iz tiste snovi, ki se predela v prvih štirih razredih gimnazije. Po opravljenem dopolnilnem izpitu se bodo učenci(ke) meščanskih šol priglasili za vpis v I. razred dne 26., 28. ali 29. avg. 1939 in predložili izpričevalo o završnem izpitu, na katerem bo potrdilo o opravljenem dopolnilnem izpitu, rojstni list, davčno potrdilo in prijavo za vpis, kolkovano z din 10.—. Dne 30. avgusta 1939 bo konferenca o sprejemanju, kjer se bodo pregledale vse vložene prošnje absolutov(inj) nižje gimnazije in meščan-

ske šole in bo odločeno, kdo se sprejme in kdo se odkloni. Dne 31. avg. 1939 ob 10. uri bo na razglasni deski objavljen seznam sprejetih, ki se morajo definitivno vpisati dne 1., 2. ali 4. sept. 1939. Tedaj bo treba izročiti dodatni kolek za prijavo za 40 din in plačati šolnino in vse drugo, kakor bo naznanjeno na razglasni deski.

Pomorski promet Jugoslavije

Pomorski letnik za leto 1938., izdan od vlade v Beogradu, nam govori o našem pristaniškem prometu. Na prvem mestu je seveda Jugoslavija s 94.776 prišlimi in 94.710 iz naših pristanišč odšliimi ladjami. Sledi Italija s 5829 in 5830 ladjami, Anglija s 359 in 363, Grčija z 218 in 218, Nemčija s 199 in 203 ladjami. Čisto drugačna je pa slika, če gledamo na tonažno vsebino. Naše ladje so večinoma le majhne obrežne ladje, dočim so na primer angleške ladje visokomorske z veliko tonažo.

Volnene rezerve

Pred nekaj tedni so se vršila v poljedelskem ministrstvu posvetovanja o vprašanih gospodarstva z volno, tako o pospeševanju ovčjereje in zlasti o izboljšanju kvalitete volne. Dalje so govorili o izvozu volne iz Jugoslavije v dežele kliringa. Napravi naj se tudi stalna letna rezerva, najmanj en milijon kilogramov na leto. Za nabavo te rezerve naj se zagotovijo krediti in skrbi naj se za osredotočeno vlaganje zalog. Preko te rezerve obstoječe množine volne naj se izvažajo v klirinške dežele po posebnih predpisih. Pri Zavedu za pospeševanje zunanje trgovine so se vršili tudi razgovori z zastopniki domače tekstilne industrije, tičeči se povečane uporabe volne in ožjega sodelovanja med producenti volne in tekstilno industrijo.

Izvoz sliv iz Bosne

Iz Brčka poročajo, da bo po vsem pričakovanju pridelek sliv v severni Bosni letos posebno velik. Pridelovalci zahtevajo, naj se v zaščito njih koristi voznina za slive v Jugoslaviji sami zniža, s čimer bi se na oblikovanje cen izvršil ugoden vpliv. Zlasti zahtevajo, da naj voznina za slive iz Brčka v Ljubljano ali Split ne bo višja kot je cena blaga samega. Doslej je bila voznina do Ljubljane 80 par za 1 kg, kar smatrajo producenti vsekakor za preveč. Strokovnjaki priporočajo dalje kmetom, naj kolikor mogoče veliko sliv posušijo, da se ne pokvari preveč svežega blaga.

»Fiat« v Jugoslaviji

Po nemških poročilih se podjetje »Fiat« zelo trudi, da bi si osvojilo jugoslovanski avtomobilni trg. Na avtomobilnih razstavah so Italijani dokazali popolnoma enake uspehe kakor Nemci in so bili njih izdelki vsaki konkurenci kos; glede razstavljenih modelov so bili celo na prvem mestu. Po istih nemških virih izvemo, da hoče Fiat postaviti moderno opremljene štacije v Beogradu, Zagrebu in Subotici. Pri tem se držijo Italijani preizkušenega Fordovega sistema, a s to razliko, da izvaja Ford napravo svojih štaci vedno v breme svojih kupcev, dočim hoče podjetje Fiat tudi samo nekaj doprinesiti k napravi štacij in jim dati lepo velikost in močnejši vtis.

Spor med državo in knezom Thurn-Taxis poravnal

V maju t. l. se je s poravnavo končal spor med jugoslovansko državo in knezom Thurn-Taxis, ki se je vlekel skoz celih petnajst let. Gre za velik gozdni kompleks med Karlovcem in Sušakom v izmeri 28.000 oralov. Poravnava določa, da ostane knezu 12.000 oralov, 16.000 oralov pa preide v last države, ki izplača za teh 16.000 sekvestriranih oralov knezu odškodnino v znesku ca 42 milijonov din. Nad 70 odstotkov tega zneska dobi knez v gotovini, ostalek pa v bonih.

*

V okraju Kreka nameravajo zgraditi tovarno za izdelovanje koksa iz lignita. Zgradbo bo izpeljal »Jugocelik«.

Francoski lesni kontingent Jugoslaviji znaša 65.000 ton lesa in 8.000 ton celuloze. Za izvoz teh predmetov v Francijo in Algerijo obstojajo velike preference.

Rudniško podjetje v Topuskem namerava izkoristiti nahajališča železne rude pri Brašnovu in bo zgradilo plavž. Gre za limonit s 47 do 48% železne vsebine.

Tovarna vagonov v Brodu je oddala generalni direkciji državnih železnic deset modernih lokomotiv, ki so poskusno vožnjo prestale z najboljšim uspehom.

Z 90 milijoni din se bosta zgradili v Jugoslaviji dve novi celulozni tovarni in z 10 milijoni din se bo obnovila in modernizirala tovarna v Drvarju. Delniško večino si zavaruje država. Računajo, da bo mogla Jugoslavija v bodoče eksportirati nad 40.000 ton celuloze na leto in sicer za dolgo dobo izključno le v neklinirne države. Dalje bi se zmanjšal

naš uvoz staničnine in izdelkov iz nje, padel bi tudi izvoz lesa za produkcijo celuloze. Tovarni bosta zgrajeni najbrž že letos in bosta čisto moderni.

Tovarna za izdelovanje letalskih sestavnih delov — razen motorjev — bo pričela obratovati to jesen v Sremski Mitrovici.

Hranilnih vlog pri bankah in hranilnicah Jugoslavije je nad 12 milijard din. Dvajset največjih bank ima okoli 3300 milijonov din vlog.

Z imenom »Dalmacija d. d.« je bila v Zagrebu ustanovljena nova plovna družba, koje delniška glavnica znaša 6.500.000 din. Oskrbovala bo osebni in blagovni promet po morju in po rekah.

Finančno ministrstvo bodo reorganizirali in beremo, da bo reorganizacija služila decentralizaciji.

V gradbeni program železniškega ministrstva je bilo sprejetih nekaj novih železniških prog, tako Kolašin—Derventa, Šabac—Koviljača in Tuzla—Simin Han. Dalje bodo nekaj ozkotirnih prog spremenili v normalnotirne.

Železarsko podjetje Zenico bodo povečali in je določenih za to 150 milijonov din; zgradili bodo tudi novo valjarno.

Iz Španije so prišla v Jugoslavijo naročila za dobavo goveje živine. Španci ponujajo za 50 odstotkov nakupne cene kompenzacijske predmete, za ostalih 50 odstotkov pa devize, plačljive v šestih mesecih. Za poroštvo dajejo šestmesečne menice s podpisom španske vlade.

Stavbno gibanje v Beogradu je v največjem razmahu. Ze v prvih letošnjih štirih mesecih je bilo izdanih 245 stavbnih dovoljenj in prihajajo še vsak dan nove prošnje. Zlasti močno so zastopana letos poslopja z več nadstropji. 25 hiš dosega vrednost a nad 1 milijon din. K tem 245 zasebnim gradbam pridejo še javne gradbe. Če bo šlo tako naprej, bo tekoče leto izkazalo še večje stavbno gibanje kot lansko leto, ki je bilo doslej rekordno.

Podjetje Skoda bo kot najcenejši ponudnik zgradilo električno centralo v bolgarskem obdonavskem mestu Ruse.

V Franciji je velika potreba celuloze in nameravajo kriti Francozi del te potrebe v Jugoslaviji, in sicer vso, kolikor je moremo oddati. Prej so Francozi kupovali velike množine celuloze v Avstriji, kar je pa zasedbo Avstrije prenehalo. Ni izključeno, da bo postala Francija stalen odjemalec jugoslovanske celuloze.

Za one, ki potujejo v inozemstvo, je zelo važen odlok, ki ga je kot prejšnja leta izdal finančni minister za dobo od 1. junija do 15. oktobra in po kojem onim osebam, ki potujejo v tej dobi v inozemstvo in svrhu zdravljenja ali odpočitka ali tudi sicer vsled telesnih potreb (turisti), pri izstavljanju potnega lista ni treba podajati potrdila o plačanih davkih. Po 15. oktobru bo tako potrdilo zopet potrebno.

Zagrebačka industrija svile d. d. se imenuje nova tekstilna tovarna v Zagrebu, ustanovljena z delniško glavnico 5 milijonov din.

»Industrijski kurir« izhaja v Beogradu kot tedensko izdanje »Industrijske odbranec. Prinaša polno zanimivih poročil iz domače industrije in gospodarstva sploh, ki so vseskozi namenjena aktualnim dogodkom in vprašanjem praktične industrijske politike in industrijskega razvoja.

O francoski glavnici v Jugoslaviji so se razširile govorice, da hoče oditi od nas. Sedaj poučeni krogi te govorice demantirajo, pravijo, da so tendenciozne, in poudarjajo, da se hočejo francoski kapitalisti še močneje zanimati za Jugoslavijo kot so se doslej. V tej zvezi se demantira tudi vest, da je večina delnic družbe Bor prešla iz francoskih v nemške roke.

V bližini Dubice pri Višegradu so odkrili najdišča magnezita, kojih obseg cenijo na 27.000 do 50.000 ton.

Kalijeva d. d. se je osnovala v Beogradu. Večina glavnice, ki znaša 1 mil. din, je v nemških in francoskih rokah. Namen podjetja je uvoz kalijevih gnojil za lastni in tuji račun ter trgovina z njimi.

Poštna hranilnica Jugoslavije daje na podlagi državnih vrednostnih listin ter delnic Narodne in Privil. Agrarne banke lombardna posojila proti šestodstotnim letnim obrestim. Manjši zneski se morejo lombardirati tudi potom najbližjega poštnege urada.

Ljubljanska borza izkazuje za preteklo leto 395 milijonov din deviznega prometa proti 376 milijonom v preteklem letu in samo 240 milijonom v letu 1936.

Banski upravi v Sarajevu in Splitu sta prepovedali sekanje orehovitih dreves. Leta 1937. je bilo posekanih nič manj kot 50.000 orehov.

Izvoz Jugoslavije v prvih štirih letošnjih mesecih je napram istim lanskim mesecem padel za 54,7 milijona din na 1514,8 milijona, uvoz pa za 68,4 milijona din na 1675,4 milijona. Tako

lani kot letos je bila trgovinska bilanca teh mesecev pasivna.

Neka švedska plovna družba je pričela z rednim obratovanjem med Sušakom in baltskimi pristanišči. Parniki odhajajo redno na koncu vsakega meseca in jemljejo s seboj blago za vsa pristanišča Danske, Švedske in drugih baltskih držav.

Za jugoslovansko in italijansko konopljo se vedno bolj zanimajo francoske predilnice, ki imajo velika naročila od armade. Cene imajo vedno rastočo tendenco.

»Jugoslavenski Tekstilni Vjesnik« prinaša v peti letošnji številki članke o tekstilnem gospodarstvu, deviznih vprašanjih in trgovski politiki, o mali tehnologiji volnene obrti, o važnosti tekstilnih surovin v svetu, o vprašanjih tekstilnega gospodarstva v luči statistike, o jugoslovanski tekstilni statistiki itd.

Za povečanje izvoza iz Jugoslavije v USA je bila ustanovljena v New Yorku tvrka S. F. Brunn, ki se peča z gospodarskim posvetovanjem in posredovanjem v evrho dosege trgovskih stikov in ki bi rada stopila v zvezo z jugoslovanskimi interesi. Natančnejša pojasnila dajejo zbornice za TOI.

Casopisna založba »Vreme« v Beogradu je imela lani zgubo skoraj pol-drug milijon dinarjev. Delniško glavnico bodo sedaj zvišali od 15 na 20 milijonov dinarjev.

V Beogradu je bila z nemško glavnico ustanovljena družba za eksport žita; nakupovala in izvažala bo vse agrarne produkte. Glavnica znaša 1 milijon dinarjev.

Jugoslovanska-poljska trgovska zbornica je bila pred kratkim ustanovljena v Beogradu. Predsednik je bančni direktor Rudolf Pile (Banque Franco-Serbe).

Govornice o zgradbi jugoslov. tovarne za izdelavo umetnega bencina iz rjavega premoga se od merodajnih strani demantirajo.

Jugoslovanska sekcija Londonske trgovske zbornice je bila v sredi maja t. l. ustanovljena v Londonu. Za predsednika je bil izvoljen A. Greenfield. Na zborovanju so razpravljali o ukrepih za pospeševanje trgovskih stikov med Anglijo in Jugoslavijo.

Za osušenje Sinjskega polja v Dalmaciji je dovolilo gradbeno ministertvo kredit 10 milijonov din, ki naj se porabi v šestih letih. Za prva tri leta sta v svrhu preddel določena dva milijona dinarjev.

Les je izvozila Jugoslavija v prvem letošnjem četrtletju 40.833 standardov proti 32.978 standardom v isti lanski dobi. Sestavni deli zaboja in tračnice tu niso všteti. Večji letošnji izvoz gre na račun Ogrske, Italije, Grčije, Egipta, Algerije, Tunezije, Maroka in Argentine, dočim izkazuje druge namembne dežele večje ali manjše nazadovanje.

Atlantska Plovna d. d. na Sušaku, koje osnovna glavnica znaša 7.500.000 din, rezerve pa 7.100.000, izkazuje za preteklo leto 3.070.000 din čistega dobička.

Jugoslovanska plovna družba na Sušaku — osnovna glavnica 6 mil. din, rezerve 200.000 din — izkazuje za preteklo leto 640.000 din čistega dobička.

Rud je izvozila Jugoslavija v preteklem letu 1.100.000 ton, v prvi vrsti v Nemčijo in Ogrsko. Letošnja produkcija in izvoz bosta še večja.

»Južnoevropski kurir« se imenuje strokovni list, ki izhaja v Dubrovniku in ima uredništva tudi v Beogradu, Bukarešti, Atenah, Sofiji, Istanbulu, Naplu in Marseille. List obravnava v nemščini, angleščini itd. vsa gospodarska vprašanja v trgovskem prometu z Jugovzhodno Evropo, z deželami ob Sredozemskem morju in v bližnjem Orientu. Izhaja mesečno. V začetku junija t. l. je izšla 5. in 6. letošnja številka in vsebuje med drugim sledeče članke: Britanska gospodarska pomoč, kjer je obravnavano ojačeno zanimanje Velike Britanije za gospodarstvo evropskega jugovzhoda; Gospodarsko poživljenje Jugoslavija-Francija; U. S. A. kupujejo v Jugoslaviji; Izvoz cementa iz Jugoslavije; Industrijski kombinat »Jugosteklo«; Soja v Jugoslaviji; Italija in gospodarsko odkritje Albanije; Nove ustanovitve v Jugoslaviji; Zunanja trgovina Bolgarije v letu 1938; Gospodarska poročila iz Turčije.

Produkcija bakrene rude v Jugoslaviji je narasla v zadnji dveh letih za ca 35 odstotkov.

Trgovska bilanca Italije napram Jugoslaviji je bila v prvih štirih letošnjih mesecih z 32 milijoni lir aktivna.

Produkcija nafte v Jugoslaviji je dala v aprilu 1937 šele 45 ton, lani 89 in v letošnjem aprilu 140 ton; produkcija zemskega plina je znašala v istem času 138 m³, 181 in 261 m³. Počasi gremo naprej, gremo pa vendarle.

Ruše, tovarna dušika zaznamuje za preteklo leto zadovoljiv razvoj; tovarna je bila skoraj skoz vse leto polno zaposlena. Ob delniški glavnici v znesku 20 mil. dinarjev znaša čisti dobiček

1.500.000 din, tako da bo po osmih letih prvič zopet izplačana 5 odstotna dividenda.

Podjetje P. F. Klefiš, o katerem smo svoj čas poročali, da je zaradi davčnih i. dr. težkoč prenehalo z delom, je zopet pričelo obratovati. Javlja, da bo proizvajalo kot doslej samo prvovrstne izdelke.

V novopazarskem okraju so naleteli, kakor poroča zagrebški »Obzor«, na vrele nafte; če so ti vreli zadosti močni, bodo za Jugoslavijo ogromnega pomena, zlasti še, ker ta okraj ni ob robu države.

Sladkorni pridelek Jugoslavije je bil lani nezadosten in bo v prihodnjih mesecih potreben uvoz 600 do 800 vagonov sladkorja. V septembru bomo pa imeli že sladkor domače letošnje produkcije.

Cena domačega jugoslov. bombaža je določena letos s 16 dinarji za 1 kg. Z bombažem obdelani svet v Jugoslaviji meri okoli 5400 ha.

Stalni »Transbalkanski progii«, ki jo oskrbuje »Zetska Plovna d. d.« je za dobo petih let dovoljena letna podpora 5.750.000 din.

Število industrijskih podjetij v Beogradu, Zemunu in Pančevu se je v zadnjih dvajsetih letih potrojilo in jih je sedaj 241 z vplačano skupno glavniico 881 mil. din. Vrednost strojev in drugih tehničnih naprav je naznačena z 850 milijoni din.

Jugoslovansko-venezuelska trgovska družba je bila ustanovljena v Caracasu, glavnem mestu Venezuele. Izvozni interesi dobijo pojasnila pri Zavodu za pospeševanju zunanje trgovine. Za izvoz pridejo v poštev posušene gobe, fižol, konoplja, višnje, sončnice in zdravilne rastline, karbid, celuloza, konserve itd.

Prebivalstvo Turčije

Površina Turčije obsega 727.000 km², kar je skoraj trikrat toliko kot površina Jugoslavije. Torej je po površini Turčija razsežnejša kot Nemčija po vseh njenih lanskim in letošnjim priključitvah. Na tem ogromnem prostoru je živele leta 1927. samo 13.648.000 prebivalcev, torej toliko kot v Jugoslaviji; do l. 1935. je število prebivalstva naraslo na 16 milijonov 158.000 in do l. 1938. na 17 milijonov 829.000. Odkod ta izredni prirastek? Če pogledamo število rojstev in smetnih slučajev, vidimo, da prirastek ni posledica naravnega prirastka. Svoj vzrok ima v organiziranem doseljevanju mohamedanskega prebivalstva, v prvi

vrsti z Balkana: predvsem Bolgarije, Romunije in Jugoslavije. V zadnjem desetletju se je izvršilo, kakor vidimo, veliko preseljevanje narodov od Balkana v smeri proti Mali Aziji. Velika razsežnost dežele dopušča doseljevanje brez ovir in težkoč; potrebna je samo organizacija, da dobi vsak doseljenec v kratkem času svoj kos zemlje. Doseljenci predstavljajo po večini prvovrsten material in so tudi v vojaškem oziru velika pridobitev Turčije. Ker so tudi Turki sami izborni vojaki, vztrajni, skromni, fanatično hrabri, je zveza s Turčijo za njenega partnerja izredno važna. Povprečno računamo, da more vsak deseti prebivalec biti vojak v fronti; torej ima Turčija do 2 mil. prvovrstnih vojakov na razpolago.

Zastoj v trgovini med Rusijo in Nemčijo

Po nemški trgovski statistiki je dosegel trgovski promet med Rusijo in Nemčijo v preteklem letu globinsko točko. Uvoz Nemčije iz Rusije je znašal samo še 47 milijonov mark proti 65. 93. 215 in 210 milijonov v zadnjih prejšnjih letih. Izvoz iz Nemčije v Rusijo je pa izkazan z 32 milijoni mark proti 117. 126. 39 in 63 milijonom. Ker se ruska zunanja trgovina sama na sebi ni bogve kaj skrečila, dokazujejo navedene številke odstopno padanje nemško-ruskega blagovnega prometa. Nemška izvozna izguba se je izvršila v prvi vrsti v prid Zedinjenim državam in Veliki Britaniji; zadnja je postala najvažnejši odjemalec Rusije. Prejšnji nemško-ruski kreditni dogovori in posebni zaključki o naknadnih dobavah, tehnični pomoči itd. niso bili več obnovljeni. Poleg političnih vzrokov navajajo v Nemčiji tudi gospodarske momente, ki so zakrivali nazadovanje v medsebojni blagovni izmenjavi. Rusija prodaja svoje odvišne lesne zaloge Angliji proti devizam in kupuje za skupiček svoje ameriške dobave. Isto se more reči glede trgovine s petrolejem, kožuho vino, lanom in rudami. Tudi je Rusija preložila nabave iz Nemčije v Ameriko zaradi dolgih nemških rokov. Vse to se seveda čuti v Nemčiji kot zelo ovirajoč činitelj, ki se mu pa pri najboljši volji ni mogoče ogniti. Najnovejši potek političnih dogodkov utegne nemški trgovini z Rusijo prizadeti še hujše udarce.

*

V Evropski donavski komisiji so dosedanje prednosti Romunije znatno omejene.

Med Brindisijem in Dračem bodo Italijani položili morski kabel. Med tema dvema mestoma se je vršil živahen promet že v prav starih časih.

Pridelek tobaka v Grčiji bo s 50 milijoni oka letos rekorden; lani jih je bilo 35 milijonov. S pridelkom pa pridejo seveda tudi skrbi za prodajo. Manj vredne vrste bodo v posebnih državnih obratih, ki jih bodo šele zgradili, izkoristili kemičnim potom.

Turški proračun predvideva za 216 milijonov turških funtov rednih in za 59 milijonov izrednih izdatkov; večina bo šla za namene narodne obrambe.

»**Italgas**« se imenuje največji italijanski koncern plina. Za preteklo leto izkazuje 40,9 milijona lir čistega dobička proti 36 in 24,4 milijona v letih 1937 in 1936. Dividenda je zvišana od 7,8% na 8,5%.

Francija je prepovedala izvoz železne rude iz severne Afrike in Nemčijo. Beremo, da hoče Francija severoafriško železno rudo rezervirati francoski in angleški oboroževalni industriji.

37 največjih svetovnih povratnih zavarovalnic se vrsti glede premij takole: Nemčija, Švica, USA, Francija, Velika Britanija, Danska, Norveška, Nizozemska.

Delniška glavnica Bafovega podjetja v Zlinu znaša 525 milijonov Kč in je razdeljena na 175.000 delnic po 3000 Kč.

Nestlé, znana švicarska družba za pravo kondenziranega mleka, izkazuje za preteklo leto ob osnovni glavnici petih milijonov švic. frankov 503.000 frankov čistega dobička.

Izvoz raznih produktov iz Nemčije je prepovedan; med njimi se nahajajo tudi bombaž, lan, džuta in konoplja.

Rusija je na trgovini z baltskimi državami Estonsko, Latvijo in Litvo udeležena samo s 4 do 5 odstotki. So pač na obeh straneh podobne gospodarske razmere.

Šestere vodilne ameriške petrolejske družbe izkazujejo za prvo letošnje četrtletje s 5.510.000 dolarji dosti manjši čisti dobiček kot v isti lanski in predlanski dobi, ko je znašal 14.630.000 in 20.500.000 dolarjev.

Hmelja je bilo v Nemčiji s Češkoslovaško vred pridelanega v preteklem letu okoli 190.000 met. stotov, od tega v Nemčiji 100.000 in v Češkoslovaški ca 90.000.

Import strojev v Italijo prihaja v prvi vrsti iz Nemčije — lani v prvem četrtletju po vrednosti 63% vseh importiranih strojev, letos 73%; — sledijo Švica, USA, Velika Britanija itd. V prvem lanskem četrtletju so dali Italijani

za inozemske stroje 182 milijonov lir, letos pa 157 milijonov.

Poljedelskih strojev je uvozila Jugoslavija v preteklem letu za 51,8 milijona din, od tega iz Nemčije za 30,3 milijona din. Druga je bila Češkoslovaška in krije tako sedaj Velika Nemčija ca štiri petine našega poljedelskostrojnega uvoza.

Med Anglijo in Turčijo so v teku nova pogajanja o razširjenju angleških kreditov. K že obstoječemu posojilu v znesku 16 milijonov, naj bi prišlo še nadaljnjih 10 milijonov. Kot protiuslugo bo menda Turčija svoja naročila letal v Nemčiji odpovedala in jih bo oddala Angliji.

U. S. A. in Brazilija sta si v gospodarskem oziru vedno bliže in je Brazilija pripravljena, da sprejme sodelovanje ameriških gospodarstvenikov in ameriške glavnic.

Poljaki se zelo zavzemajo za kolikor mogoče veliko pomnožitev blagovne izmenjave z Rusijo; nove razmere so to povzročile. Poljska in Rusija se gospodarsko izpopolnjujeta. Podlaga intenzivnejši medsebojni trgovini naj bi bila nova trgovska pogodba med obema državama, ki je bila ratificirana 1. junija t. l.

Vesti o stabilizaciji angleške vrednote je zakladni kancelar demantiral; obtok bankovcev se v razmerju do zadnjega leta ni pomnožil.

Avstralija si je izposodila v Londonu 6 milijonov funtov oboroževalnega posojila; obrestovanje je štiri odstotno.

Svetovna produkcija petroleja v letu 1938. je znašala v sodčkih po 42 ameriških galon 1.978.640.000 sodčkov proti 2.042.007.000 in 1.801.786.000 sodčkov v letih 1937 in 1936. 1 ameriška galona = 3.785 l. Največ sodčkov je producirala lani seveda zopet USA in sicer 1 milijarda 212.907.000, kar je nad tri petine vse svetovne produkcije. Sledijo: Rusija 207.372.000, Venezuela 188.941.000, Irân (Perzija) 74.738.000, Nizozemska Indija 54.839.000, Rumunija 48.481.000, Mehika 33.733.000, Irârk 31.096.000, Kolumbija 21.451.000, obok Trinidad 17.677.000, Argentina 16.269.000, Peru 15.894.000.

Elektrifikacijo železnic v Italiji hočejo tako pospešiti, da bodo do svetovne razstave l. 1942. elektrificirane vse glavne proge, ki vodijo v Rim.

Japonska bo ustanovila v Carigradu bančno podružnico, ki se bo bavila v prvi vrsti s financiranjem trgovskih poslov. Japonska se v zadnjem času sploh zelo zanima za turški trg in je med drugim njena velika plovbna družba Ni-

pon Juseu Kaiša vpeljala direktno ladijsko obratovanje v turška pristanišča.

V Rumuniji bodo do 1. dec. t. l. zgradili nadaljnjih 34 silosov z vsebino 20 tisoč vagonov, v letih 1940. in 1941. pa še 45 silosov z vsebino 30.00 vagonov.

Grčija dovršuje svoje veliko pred 20 leti započeto socialno delo in bo še letos dodelila 300.000 kmetom za obdelovanje zemlje potrebni svet.

Vrtanje petrolejskih vrelcev v Ogrski napreduje tako ugodno, da upajo s koncem tekočega leta doseči dnevno produkcijo 60 do 70 vagonov, s čimer bi bila vsa petrolejska potreba Ogrske krita in bi postala Ogrska v tem oziru avtarkna.

Japonci so v Kitajski ustanovili dve noveni banki, ki izdajata bankovce enake vrednosti.

Carigrad plača kljub propadanju in zapostavljanju še danes 60 odstotkov vseh turških davkov. Od leta 1914. do danes je padlo število njegovega prebivalstva od 1.200.000 na 750.000.

Mednarodna bombaževa konferenca hočejo Zedinjene države sklicati tudi letos. Konferenca naj bi zboljšala cene bombaža in naj bi enakomerno razdelila svetovne trge med vse dežele, ki bombaž producirajo.

305 vodilnih ameriških industrijskih podjetij izkazuje za prvo letošnje četrtletje 206 milijonov dol. čistega dobička proti le 94 milijonom v isti lanskoli dobi.

Ameriška telegrafska in telefonska družba zaznamuje v prvih štirih letošnjih mesecih 282.000 novih telefonskih naročnikov proti le 127.000 v istih mesecih preteklega leta; to je poleg leta 1937. najboljši zaključek po letu 1930.

Brutodohodki 136 največjih ameriških železniških družb so dosegli v prvih letošnjih štirih mesecih svoto 1179 milijonov dolarjev, lani 1081, obratni dohodki pa 101 proti samo 29.

Bolgarija odpošlje letos 24.000 sezizjskih poljedelskih delavcev v Nemčijo.

O albanskem petroleju beremo, da je znašala produkcija v najvažnejšem petrolejskem okolišu Devoli leta 1935. na mesec 1000 ton in da znaša sedaj 15 tisoč ton. Hočejo jo dvigniti na mesečnih 25.000 ton.

Fizol sojo hoče Italija gojiti v pomnoženi izmeri. Dognati hočejo, v katerih okrajih in pod kakšnimi pogoji ta rastlina najboljše uspeva.

Dosedanja Österreichisch-Alpine Montangesellschaft se bo odslej naprej imenovala Alpine Montan A. G. Hermann Göring in se obenem njen sedež prestavi z Dunaja v Linz.

Dotok zlata v U. S. A. je bil lani za 466 milijonov dolarjev večji kot vsa lanska zlata produkcija, ki jo cenijo na 1286.5 mil. dolarjev. Na koncu leta 1938. so znašale zlate zaloge Zedinjenih držav 14.500 milijonov dolarjev. Zlato ostane še nadalje mednarodno plačilno sredstvo.

Glede preskrbe s čajem v seziji 1939. in 1940. beremo, da je kljub nezadostni došiljlatvi zadnjih mesecev dobro zagotovljena, in sicer zaradi eksportnega previška v zadnji seziji.

Poljska bo del svojih industrijskih naprav premestila bolj v notranjost, kjer ne bodo izpostavljene takojšnjemu napadu.

Mednarodna družba spalnih vagonov izkazuje za preteklo leto zelo velik čist dobiček v znesku 28 milijonov belg. frankov. Glede na mednarodni položaj bodo vpisali 14.600.000 frankov na nov račun in bodo razdelili na prednostne delnice 50dstotno in na osnovne delnice 20dstotno dividendo.

Avstrijski magnezit, ki je imel došlej na svetovnem trgu nekakšno monopolno stališče, je dobil v zadnjem času občutno konkurenco. Tako je mandžurska produkcija avstrijsko že skoraj dosegla in je tudi Grčija vidno stopila v vrsto konkurentov. Nakup Zedinjenih držav je zelo nazadoval, ker so tudi tam odkrili nova magnezitna najdišča in jih pričeli izkoriščati. Lanska avstrijska produkcija je znašala 5,6 mil. stotov vseh vrst magnezita.

Angleško-nemški premogovni dogovor, ki naj bi bil uvod k mednarodnemu premogovnemu kartelu, zaenkrat ne bo stopil v veljavo, čemur je krivo politično ozračje zadnjih tednov. Mednarodni kartel naj bi obsegal poleg Anglije in Nemčije še Poljsko, Francijo, Belgijo in Holandijo.

Francija ima 5200 km umetnih vodnih cest (prekopov), Anglija pa 4142 km. Sedaj se je za gradbo prekopov zelo začela zanimati tudi Češkoslovaška.

Velika nemška avto-cesta je dosegla že dolžino 3062 km, kar je toliko kot od Severnega rtiča do Genove. Prekopanih je bilo 290 milijonov m³ zemlje proti 220 milijonom pri gradbi Panamskega prekopa. Mostov je bilo zgrajenih 5700, njih dolžina znaša 114 km. S stranskimi panogami je bilo zaposlenih pri gradbi 300.000 delavcev in 2500 stavbnih podjetij. 39 nemških velikih mest ima že zvezo s to cesto.

Japonska volnena industrija je svojo produkcijo zopet skrčila, in sicer za 40 odstotkov proti dosedanjim 20 odstotkom.

Turčija bo izvoz zlatá popolnoma prepovedala, pa naj se tiče to zlatá samega ali pa zapeljivost, pristanov in drugega nakita.

V Istanbulu (Carigrad) bodo zgradili novo letališče, s čimer bo omogočena priključitev Carigrada v mednarodni letalski promet.

Mesto Smirna (sedaj Izmir) v Mali Aziji je nakupilo 27 tračniških avtobusov, ki so opremljeni z Dieselovimi motorji.

Med Veliko Britanijo in Irakom (Mezopotamijo) so se pričela pogajanja o

dovolitvi angleškega trgovskega kredita Iraku, ki bi znašal več milijonov funtov in bi bil namenjen nakupu angleškega blaga za izvedbo javnih del v Iraku.

Banque Diamantaire Anversoise, največja belgijska specialna banka za trgovino z demanti, je dosegla v preteklem letu 6.600.000 frankov čistega dobička proti 6.400.000 fr. v letu prej. Dividenda je kot prej 60 frankov.

Produkcija aluminija v Nemčiji je v zadnjih letih tako napredovala, da je sedaj Nemčija prvi svetovni producent aluminija.

DRUŠTVENE VESTI

Zapisnik II. redne odborove seje Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani, ki se je vršila v četrtek dne 15. junija 1939 ob 8. uri zvečer v posvetovalnici Združenja trgovcev v Trgovskem domu v Ljubljani. Predsednik dr. Fran Windischer je izpregovoril: »Spoštovani gospodje! Prijazno vas pozdravljam, sklepani smo in pričujem današnjo redno odborovo sejo. Neusmiljena smrt je posegla v vrste naših članov in prijateljev in smo izgubili od naše zadnje seje Josipa Verliča, velikega trgovca in posestnika v Ljubljani, ki nam je bil zvest mnogoleten član. Gospe soprogi smo izrekli svoje iskreno sožalje. Odlični skladatelj Zorko Prelovec je moral v prezgodnjih letih od nas. Odlični pokojnik je bil pred vojno prizadeven in stremljiv vodja našega pevskega zbora in ohranimo nepozabnemu pevovodju in skladatelju svitel spomin. Na njegov prerani grob smo položili v znak hvaležnih simpatij venec. Prerano nas je zapustil Franc Verbič, zastopnik firme I. C. Mayer v Ljubljani, ki nam je bil ljub tovariš in zvest član, ki ga ohranimo v lepem spominu. Sredi vstaajjoče pomladi smo izgubili zvesto članico Ljudmilo Debevec, knjigovodkinjo firme Jelačin v Ljubljani. Rodbini smo izrekli svoje sožalje pismeno. Zvesti članici ohranimo svetel spomin. Slava jim!

Ing. Rudolfu Kavčiču smo izrekli svoje iskrene čestitke, ko je bil imenovan za ravnatelja državnih železnic v Ljubljani in smo prejeli njegovo zahvalo. Svojemu tovarišu Zvonimiru Lukiču, trgovcu in mestnemu svetovalcu, smo izrekli prisrčne čestitke, ko je bil imenovan v upravo Mestne hranilnice ljubljanske in prejeli njegovo zahvalo. Združenju trgovcev za srez Ljubljana-okolica smo izrekli svoje pismene čestitke, ko je praznovalo ob svoji redni letni skupščini dne 21. marca 1939 jubilej svojega 20letnega obstoja. Udeležil sem se osebno tega stanovskega praznika. Dne 3. aprila 1939 je Združenje trgovcev v Ljubljani imelo svoj 58. redni letni občni zbor, ki sem mu prisostvoval kot zastopnik našega društva. Združenje trgovcev v Ljubljani je poklicalo v življenje odbor za zgradbo »Zavetišča za onemogle trgovce« ter me je pozvalo, da vstopim v ta odbor. Temu za naše društvo častnemu pozivu sem drage volje ustregel in sprejel odborniško mesto. Društvo Trgovski dom v Ljubljani je imelo svoj redni občni zbor 28. decembra 1938. Tega občnega zbora sem se v imenu našega društva osebno udeležil. Nadalje je imelo to društvo odborovo sejo dne 19. decembra 1938, ki je pripravila predmete za občni zbor ter nadaljno sejo dne 26. maja 1939, ki se je pečala z vprašanjem oddaje prostorov v poslopju Trgovskega doma za privatno dvorazredno trgovsko šolo. Obeh sej sem se udeležil in sodeloval pri razpravah. Naše društvo je brzojavno pozdravilo in izreklo čestitke ing. Nikoli Kabalinu, ko je postal minister trgovine in industrije, ter prejelo njegovo zahvalo. Prav tako je naše društvo brzojavno čestitalo poslancu Jevremu Tomiču, ko je bil imenovan za ministra za trgovino in industrijo. Dr. Dragotinu Protiču je naše društvo izreklo svoje čestitke, ko je bil stopil na prominentno mesto guvernerja Narodne banke. Dr. Milojku Vilimanoviču smo brzojavno čestitali, ko je bil imenovan za glavnega direktorja naše Narodne banke v Beogradu. Ko je bil imenovan Jože Štukelj za direktorja Direkcije pošte, telegrafa in telefona v Ljubljani, smo gospodu ravnatelju izrekli prisrčne čestitke in mu priporočili v skrb pride naših trgovinskih

interesentov. Navedeni gospodje so izrekli zahvalo za prejete čestitke. Našemu tovarišu tajniku Antonu Agnoli smo izrekli svoje priskrbenne čestitke, ko je bil izbran v upravo Mestne hranilnice ljubljanske. V pozdravnem pismu smo čestitali Konradu Elsbacherju, podpredsedniku Zbornice za TOI, ko je praznoval jubilej 75-letnice svoje firme. Mnogozaslužnemu predsedniku Zbornice za TOI v Ljubljani Ivanu Jelacinu smo izrekli pismene čestitke, ko je bil izvoljen za predsednika naših prominentnih gospodarskih podjetij ljubljanske kreditne banke in Vevških papirnic. Od zborničnega predsednika, ki je bil vnet podpornik našega društva, smo prejeli pismeno zahvalo za svoje pozdravno pismo. V nedeljo dne 18. junija bo v Murski Soboti XIX. redni letni občni zbor Zveze trgovskih združenj dravske banovine. Vabljeni na ta mogočen zbor našega trgovstva bomo zastopani po svojem odborniku Antonu Verbiču, trgovcu v Ljubljani.

Sledilo je poročilo društvenega tajnika Antona Agnole o tajništvu in posredovalnici za čas od 3. novembra 1938 do 15. junija 1939. Društveni tajnik je nato nadaljeval in poročal o društvenih učnih tečajih. »Trgovsko društvo Merkur« si je s prirejanjem učnih tečajev ustvarilo kar celo tradicijo. Že pred vojno je uvedlo poučne tečaje in je kmalu po vojni obnovilo prirejanja poučnih tečajev v jesenski in zimski sezoni. Tudi v sezoni 1938/39 smo imeli učne tečaje, ki so začeli meseca oktobra, pa trajali do konca marca, odnosno do konca aprila 1939. Pouk smo imeli za nemški in italijanski jezik, in sicer za oba jezika v dveh oddelkih, za začetnike in za take, ki so že napredovali. Izbera glede vpisa v višji ali nižji tečaj je bila prepuščena obiskovalcem tečajev samim. Nadalje smo imeli tudi letos tečaj za slovensko stenografijo, ki ga je vodil naš tovariš gospod Franc Zelenik. Tečaj za nemški in italijanski jezik je bil namenjen našim članom in je bil zanje brezplačen. Tečaj za slovensko stenografijo je bil prav tako brezplačen, ali dostopen splošno brez zahteve našega članstva. Italijanski jezik je poučeval v obeh tečajih dr. Robert Eržen, profesor na Trgovski akademiji v Ljubljani v p. Tečaj za nemški jezik je letos vodil Martin Majcen, gimnazijski profesor v p. V učni tečaj za nemški jezik se je zglasilo 64 udeležencev za oba tečaja. Za italijanski jezik pa za oba tečaja 84. Za slovensko stenografijo je bilo 69 udeležencev. V naslednjih mesecih, ko postane stvarina težavnejša, se vsako leto število skrči. Pri tem je opomniti, da vpliva slabilno na obisk tudi čeprav kratko prenehanje pouka o Božiču in Novem letu. Tečaji so tudi letos bili na Državni trgovski akademiji v Ljubljani. Ti tečaji se dobro obnesejo. Nalagajo pa seveda našemu društvu tudi znatne stroške.

Društveni tajnik je nato govoril o petnajstletnem jubileju »Trgovskega Tovariša«: »Znano vam je, gospoda, da naše glasilo izhaja od leta 1924. z imenom »Trgovski Tovariš«. Ime se je tekom let zelo priljubilo pod odličnim in spretnim vodstvom našega zaslužnega urednika tovariša Josipa J. Kavčiča. S tekočim letom je to naše lepo glasilo pričelo svoj šestnajsti letnik. V našem strokovnem časopisu je doba 15 let veliko in dolgo razdobje, ki ga je prav malo naših strokovnih revij doseglo in izpolnilo. Na tem polju je delo posebno težavno in je mnogo prizadevnih poskusov že po kratkih letih moralo prenehati. Ponosni smo lahko z našim neutrudnim urednikom na petnajstletni jubilej in se smemo s ponosom spominjati tega uspešnega prizadevanja in dela. V delu in trudu leta počasi teko in naš tovariš urednik je imel tekom dolgih 15 let mnogo skrbi in obilno brig, ali zato sedaj ob razglednem mejniku lahko z zadovoljstvom in z upravičenim ponosom gleda na svoje veliko in dragoceno delo, ki ga je tako uspešno in zaslužno opravljal. Vsi skupaj se veselimo tega lepega dogodka in izrekamo našemu požrtvovalnemu tovarišu svoje simpatije, svoje priznanje in svoje iskrene čestitke.« Živahno odobravanje.

Društveni blagajnik Josip Krek je podal podrobno poročilo o računskem zaključku za leto 1938., in sicer bilanco za leto 1938., izkaz dohodkov in izdatkov za leto 1938., izkaz lastne imovine in izkaz skupne imovine vse po stanju 31. decembra 1938. O tem poročilu se je razvil živahen razgovor, katerega so se udeležili vsi prisotni odborniki. Osobito je bilo zanimanje za trgovski ples, ki ga je priredil Klub trgovskih akademikov. Razprava je bila dalje o Trgovskem koledarju in so bili stavljeni različni nasveti za prihodnje leto, zlasti glede razpečavanja. Društveni blagajnik je nato poročal o prošnjah za podpore ter je bilo sklenjeno ustreči prošnji F. S. ter mu izplačevati poenosi od 1. julija 1939. tekom 12 mesecev po din 100.— mesečno. Prošnji S. K. ni bilo mogoče ustreči, ker ni bil nikdar član. Bivšemu slugi T. L. se dovoli podpora dvakrat po din 25.—; nato je bil sklep seje o poli 10. uri zvečer.